

Universiteit Utrecht

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

JongerenInterventieTeam en een kring van solidariteit

Master 'Vraagstukken van Beleid en Organisatie'

Maj van der Mersch

3641007

Scriptiebegeleider: Sander Sloot

Stagebegeleider Movisie: Martijn Bool

22-06-2012

Voorwoord

Verbinden en samenwerken, is dat het antwoord op de jeugdproblematiek? In dit onderzoek is dat onderwerp aan het licht gebracht. Het blijft mijn passie om over dit onderwerp te lezen, te onderzoeken, vragen te stellen, te bekritisieren en te blijven leren. Een wereld vol praktijkervaringen in verband brengen met wetenschappelijke theorieën en empirische bevindingen is bij uitstek wat mij fascineert. Want hoe kan beleid geschreven worden zolang wij geen antwoorden vanuit deze gecombineerde kenniswerelden hebben?

Ik heb deze studie geschreven in het kader van mijn masterthesis voor de opleiding 'Vraagstukken van Beleid en Organisatie' aan de Universiteit Utrecht en als stageopdracht bij Movisie te Utrecht. In vijf maanden tijd heb ik een onderzoek uitgevoerd naar het JongerenInterventieTeam in Schiedam. Deze vorm van jongerenwerk heeft mij op veel nieuwe inzichten gebracht. Want wat blijkt, jongeren hebben niet alleen baat bij verbinding en samenwerking, misschien nog wel belangrijker is de ondersteuning in het proces van probleemoplossing. Hangt dat niet met elkaar samen? Jazeker wel, maar hoe en in welke mate dan? Zo blijven onbeantwoorde vragen door mijn hoofd rondspoken. Het is duidelijk: dit onderwerp heeft teveel factoren die van invloed zijn op een begeleidingsproces en er zullen altijd kanten onderbelicht blijven. Daar ben ik ook tegen aan gelopen in het opzetten van mijn onderzoek. Ik vond zoveel dingen belangrijk dat ik alle vormen van sociaal kapitaal, manieren van jongerenwerk en diverse problemen wilde meenemen. Dan heb ik het nog niet over de contextfactoren die het functioneren van de JIT-aanpak beïnvloeden. Het formuleren van een hoofdvraag bleek niet eenvoudig te zijn met zoveel deelonderwerpen die zich binnen één hoofdonderwerp voordoen.

Ik was gezegend met een betrokken stagebegeleider die mij heeft gesteund en begeleid in dit proces. Martijn Bool heeft van begin tot eind meegedacht en een kritische blik geworpen op de mogelijkheden en beperkingen van dit onderzoek. Zo heeft hij mij geholpen om de complicaties die zich voordeden toch om te buigen naar een mooi eindproduct.

Ook ben ik Sander Sloot enorm dankbaar, wie ik altijd kon benaderen met vragen. Hij stelde zich direct beschikbaar om de nodige feedback te geven en hulp te bieden. Hoe lang de begeleidingsgesprekken soms ook duurden, hij bleef met zijn volle aandacht bij mijn onderwerp en we hielden niet op totdat al mijn vragen beantwoord waren.

Daarnaast wil ik een groot dankwoord uitspreken naar het JongerenInterventieTeam in Schiedam en iedereen die ik hierover heb mogen interviewen. Voornamelijk voor alle tijd en moeite die het JIT erin heeft gestoken om dit onderzoek mogelijk te maken. Ik vond het ontzettend leuk om hun werkwijze mee te mogen maken en dat heeft mij mede geïnspireerd in dit proces.

Last but not least wil ik mijn ouders, mijn zus en haar vriend bedanken wie mij persoonlijk hebben gesteund in het mogelijk maken van dit onderzoek. Door hun transformeerden de bergen die ik zag zich in kleine heuveltjes.

Maj van der Mersch, 22 juli 2012, Utrecht

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1. Inleiding	6
1.2 Onderzoekscontext	8
1.2.1 Aanleiding oprichting JIT	8
1.2.2 JIT-aanpak	8
1.2.3 Context vanuit Movisie	9
1.3 Onderzoeksopzet	9
1.4 Probleemstelling	10
1.5 Relevantie	10
1.6 Aanpak	11
2. Theoretisch kader	12
2.1 Kring van solidariteit	12
2.2 Jongerenwerk	13
2.2.1 Subdoel 1: analyse van jongere	14
2.2.2 Subdoel 2: Relaties opbouwen en verbinden	17
2.2.3 Subdoel 3: Jongere en netwerk stimuleren	18
2.3 Ontwikkeling en sociaal kapitaal	20
2.3.1 Positieve of negatieve relaties	21
2.3.2 Vertrouwen en formaliteit	22
2.3.3 Normen en waarden	22
2.3.4 Toegang tot hulpbronnen	23
2.4 Samenvattend geheel: hoofdvragen, deelvragen, verwachtingen en hypotheses	25
3. Data & Methoden	27
3.1 Onderzoekssetting	27
3.2 Methoden	27
3.3 Onderzoeksopzet	27
3.3.1 Dossieranalyse	27
3.3.2 Interviews met jongeren	28
3.3.3 Interviews JIT-begeleiders	28
3.3.4 Expertinterviews	29
3.4 Betrouwbaarheid/validiteit	30
3.4.1 Betrouwbaarheid	30
3.4.2 Validiteit:	31
3.5 Complicaties in de dataverzameling	33
3.5.1 Afname problemen	33
3.5.2 Kleine steekproef	33
3.6 Operationalisatie	34
3.6.1 JIT-aanpak	34
3.6.2 Soort problemen	35
3.6.3 Omvang van problemen	37
3.6.4 Sociaal kapitaal	38
3.6.5 Relatie probleemgebieden - sociaal kapitaal	39
3.7 Respons	40
3.7.1 Populatiekenmerken	40
3.7.2 Omvang van problemen	40
3.7.3 Sociaal kapitaal	41
4. Resultaten	42
4.1. Probleemgebieden	42
4.1.1 Subdoel 1: Analyse van jongere	42
4.1.2 Subdoel 2: Relatie opbouwen en verbindingen leggen	43

4.1.3 Subdoel 3: Jongere en netwerk stimuleren	45
4.2 Problemen en sociaal kapitaal	48
4.2.1 Deelvraag 3: Welke problemen nemen tijdens de JIT-begeleiding af?	48
4.2.2 Deelvraag 4: Over welke vormen van sociaal kapitaal beschikken de jongeren?	49
4.2.3 Deelvraag 5. Staat het aantal problemen in relatie met de vormen van sociaal kapitaal waarover de jongere beschikt?	49
5. Conclusie	54
5.1 Hoofdvraag 1	54
5.1.1 Deelvraag 1	54
5.1.2 Deelvraag 2	54
5.1.3 Beantwoording hoofdvraag 1	55
5.2 Hoofdvraag 2	56
5.2.1 Deelvraag 3	56
5.2.2 Deelvraag 4	56
5.2.3 Deelvraag 5	57
5.2.4 Beantwoording hoofdvraag 2	57
6. Discussie	58
7. Aanbevelingen	60

Samenvatting

Een grote groep jongeren in Nederland kampt met een opeenstapeling van problemen. Deze ‘overbelaste’ jongeren vallen tussen wal en schip doordat de verbindende factor in het huidige hulpverleningsaanbod mist. Het JongerenInterventieTeam (JIT) in Schiedam neemt een centrale rol aan in de omgeving waarin het functioneert. Zij trachten het netwerk van een jongere te mobiliseren en een ‘kring van solidariteit’ te vergroten. Dit onderzoek belicht de aanpak van JIT en de wijze waarop zij het sociaal kapitaal vergroten. Daarnaast is bekeken of de mate van problematiek waar de overbelaste jongeren mee kampt ook in relatie staat met het sociaal kapitaal. Dat resulteert in twee onderzoeksvragen:

1. JIT-aanpak: *Hoofdvraag 1: Hoe vergroot het JIT het sociaal kapitaal van jongeren?*

2. Sociaal netwerk-omvang van problemen: *Hoofdvraag 2: Welke vormen van sociaal kapitaal staan in relatie met de omvang van problemen die de jongeren ervaren die door het JIT begeleid worden?*

Deze informatie is verzameld in interviews met elf jongeren, vier JIT-begeleiders en vijf experts. Hieruit bleek dat het JIT haar aanpak formuleert op basis van de behoeften van een jongere en zijn talenten. Doordat ze de behoeften beantwoorden (door problemen op te lossen) geven jongeren toegang tot hun netwerk en een ingang om hun gedrag te veranderen. De JIT-begeleider stimuleert talenten die de jongere normaliter inzet om zijn doelen op straat te realiseren nu te gebruiken om instanties te benaderen. De JIT-begeleider verbindt de jongere dan ook met de omgeving waarin hij dient te functioneren. Daarnaast biedt het JIT de nodige begeleiding in de omgeving van een jongere (thuis en school) en zoekt hij voor elke jongere een (buitenfamliar) volwassen contact die bereid is de jongere onvoorwaardelijk te steunen.

De relatie tussen de kenmerken van een netwerk en de omvang van problemen is niet valide vanwege een kleine steekproef. Het sterkste verband dat werd bevonden is dat jongeren met veel volwassen contacten buiten de familie minder problemen ervaren dan jongeren met geen of weinig contact met buitenfamiliaire volwassenen. Daarnaast hebben jongeren met veel vrienden en familie minder problemen dan jongeren met weinig familie en vrienden. Tot slot blijkt dat het aantal negatieve of positieve contacten weinig relatie vertoont met de omvang van problemen, maar de mate waarin de jongere waarde hecht aan deze contacten er wel toe doet.

1. Inleiding

In Nederland is sprake van een grote groep jongeren die gebukt gaat onder een opeenstapeling van problemen (Nicis, 2010; Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid WRR, 2009). Problemen als uitval op school, verslavingsproblematiek, schulden passeren de revue en in combinatie met elkaar duidt het tot een 'overbelaste' jongere. Het Nicis (2010) schat dat in 2009 nog 10% van alle 12- tot 23 jarigen in Nederland dergelijke multi-problematiek ervaren, 4.9% voortijdig school verlaat en 11.9% werkloos is. Niet alleen de ontwikkeling van een jongere maar ook diens omgeving ondervindt complicaties hiervan waardoor morele en economische kosten hoog oplopen (WRR, 2009, Veenbaas, Noorda & Ambaum, 2011).

Doorgaans missen jongeren de juiste hulpbronnen om hun problemen op te lossen. Ze hebben dan ook hulp nodig van mensen die daar wel over beschikken (Putnam, 2000). Dan wordt al snel hulpverlening ingezet om het gedrag en daarmee ook het zelfoplossend vermogen te vergroten. Een hulpverlener kan de jongere hier alleen toe inspireren als hij onvoorwaardelijk solidair met hem is (Van Acker, 2004). Dat betekent dat de hulpverlener begeleiding biedt bij alle problemen die zich voordoen en de jongere ten alle tijden steunt. Hulpverleners kunnen deze taak doorgaans niet volbrengen vanwege ethische redenen en afspraken voortkomend uit de financiering van hun werk. Deze laten het niet altijd toe om zelf invulling te geven aan werktijden en/of mate van bewegingsruimte binnen het werk.

Daarom is het informele sociale netwerk van een jongere mogelijk een belangrijke factor. Zij hebben zowel de mogelijkheid hulpbronnen te delen met de jongere als onvoorwaardelijk solidair met hem te zijn (& Rinehart, 1997; De Winter, 2000; Coleman, 1988). Of deze relaties ook daadwerkelijk een positieve invloed hebben op de ontwikkeling van een jongere hangt af van de hulpbronnen die zij te bieden hebben (Portes, 1998). Zo kan een contact met positieve normen en waarden, in wie de jongere veel vertrouwen heeft en wie over hulpbronnen van hoge kwaliteit beschikt positief beschouwd worden (Coleman, 1988; Bourdieu, 1985; Lin, 2001). Een dergelijk contact kan ook wel als een sociale hulpbron worden beschouwd. Het geheel aan sociale hulpbronnen die een jongere heeft vormt zijn netwerk. Alle relaties en kenmerken van die relaties (hulpbronnen die deze relaties bezitten) vormen het sociaal kapitaal van een jongere. Jongeren met multi-problematiek beschikken klaarblijkelijk nog niet over de juiste vormen van sociaal kapitaal, anders waren hun problemen (mogelijk) opgelost.

Waar een hulpverlener geen mogelijkheid heeft om zelf de nodige steun en hulp te bieden, kan hij zich wel richten op het vergroten van dit sociaal kapitaal. In Schiedam wordt dit gedaan door het Jongeren Interventie Team (afgekort: JIT). De JIT-begeleiders (ambulante jongerenwerkers die in dit team zitten) trachten de problemen van jongeren te verminderen middels een integrale, interdisciplinaire en laagdrempelige aanpak (Kamerbeek, 2011). Een belangrijk onderdeel in dit

proces is het creëren van een '*kring van solidariteit*' (Kamerbeek, 2011: p.11). Deze kring van solidariteit wordt ook wel geassocieerd met de positieve relaties in het netwerk van de jongere, oftewel sociaal kapitaal.

In een monitoringsrapportage van het JIT lijkt voor ongeveer de helft van de jongeren de probleemsituatie is verminderd (SWS Welzijn & FlexusJeugdPlein, 2011). Onduidelijk blijft welke aanpak het JIT formuleert om het sociaal kapitaal van jongeren te vergroten en of dat ook in relatie staat met de omvang van problemen. In deze studie worden deze twee onderwerpen aan de hand van wetenschappelijke kennis en praktijkbevindingen over het JIT onderzocht. Het einddoel is allereerst inzichtelijk maken welke aanpak de JIT-begeleiders hanteren bij het vergroten van sociaal kapitaal. Het tweede doel is de relatie tussen sociaal kapitaal en de omvang van problemen beschrijven.

1.2 Onderzoekscontext

1.2.1 Aanleiding oprichting JIT

In de gemeente Schiedam bleken veel jongeren uit te vallen van school en met meerdere problemen te kampen (Kamerbeek, 2011). Zij waren voor hun uiteenlopende hulpvragen op meerdere instanties aangewezen. Het hulpverleningsaanbod was sterk verspreid over organisaties en daardoor bleef onduidelijk voor jongeren waar zij voor welk probleem moesten zijn (Nicis, 2010). Hulpverlenende instanties hadden op hun beurt geen zicht op de mate waarin de hulpvragen van jongeren sluitend werden beantwoord (Kamerbeek, 2011). FlexusJeugdPlein (jeugdhulpverleningsorganisatie) en SWS Welzijn (gemeentelijke organisatie) signaleerden dit probleem en richtten als reactie daarop het JeugdInterventieTeam (JIT) op. Het JIT startte in 2009 en bestaat uit drie voormalig jongerenwerkers en één jeugdhulpverlener. Deze JIT-begeleiders worden gecoacht door een orthopedagoog, gedragswetenschapper en onderhouden nauw contact met de gemeente over de voortgang en obstakels in begeleidingstrajecten. Het doel van het JIT is de problemen onder overbelaste jongeren verminderen en maatschappelijke uitval voorkomen/repareren.

1.2.2 JIT-aanpak

Zoals beschreven in de methodebeschrijving van het JIT (Kamerbeek, 2011) stelt de JIT-begeleider de behoefte van de jongere centraal in zijn aanpak. Een jongere wordt bij het JIT aangemeld zodra een ketenpartner of andere betrokkene signaleert dat hij op meerdere probleemgebieden problemen ervaart (zie *bijlage 1: probleemgebieden*). Dan registreert de aanmelder in het digitale monitoringsysteem Jongeren In Kaart (afgekort: JIK) hoe ernstig de problematiek van de jongere is (Schellekens, 2009). Op zeventien probleemgebieden kent de aanmelder scores toe: 0 (geen problemen), 1 (risico op problemen) of 2 (aantoonbaar probleem). Een JIT-begeleidingstraject start zodra een jongere op drie van de zeventien probleemgebieden een 2 (aantoonbaar probleem) scoort. Wel hanteren zij hierbij de volgende uitsluitingcriteria:

- Jongere is niet aangesloten bij een ernstige criminele gang;
- Jongere is woonachtig in Schiedam;
- Jongere is tussen de 12 en de 25 jaar oud.

Daarna ziet de werkwijze er als volgt uit. De JIT-begeleiders werken middels een integrale en interdisciplinaire aanpak, zowel op *'front office'* (op straat, op het schoolplein) als *'back office'* (op kantoor) (Kamerbeek, 2011: p.12). In hun begeleiding trachten ze de informele controle rondom een jongere te vergroten en stellen ze het *'organiseren van nabijheid van de hulp'* centraal. Ze creëren een *'kring van solidariteit'* (Kamerbeek, 2011: p.12).

1.2.3 Context vanuit Movisie

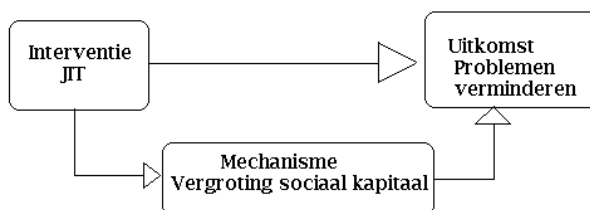
Het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) heeft als doel gesteld dat vanaf 2011 een databank beschikbaar is waar diverse sociale interventies in zijn opgenomen (Van der Kooij, Rensen, Booijink, Bool & Van der Zwet, 2012). Het betreft alleen de interventies die ter ondersteuning van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) worden ingezet. Deze informatiebron dient ertoe bij te dragen dat sociale professies bestaande kennis inschakelen om de kwaliteit en effectiviteit van het eigen werk te vergroten. Movisie heeft de databank opgezet en werkt aan de uitbreiding van het aantal interventies in de databank en het gebruik ervan. De interventies worden door verschillende organisaties geselecteerd, waaronder het Regionale Samenwerkingsverband Effectieve Interventies (afkorting: REIS). Door REIS West, één van de organisaties die hieronder valt, is het JIT geselecteerd vanwege de positieve signalen over hun aanpak (SWS Welzijn, 2011). Voor ongeveer de helft van de jongeren die het JIT in 2009 en 2010 heeft begeleid zijn de problemen verminderd of opgelost (Kamerbeek, 2011). Vervolgens is Movisie in samenwerking met de projectleider van het JIT een methodebeschrijving gaan maken. Daarin wordt beschreven hoe een interventie te werk gaat, waar het zich op richt en welke factoren de interventie mogelijk succesvol maken. Diverse betrokkenen gaven aan dat het JIT een moderne en unieke aanpak formuleert. Op basis van deze signalen leek het Stichting Welzijn Schiedam en Movisie waardevol om nader onderzoek te doen naar deze aanpak.

1.3 Onderzoeksopzet

In figuur 1 is het onderzoeksmodel van deze studie weergegeven. Het JIT wordt ingezet binnen een context waarin veel overbelaste jongeren voorkomen en geen sluitend aanbod op hulpvragen wordt geformuleerd. De interventie JIT streeft naar de uitkomst dat problemen onder deze groep jongeren verminderen. In de aanpak die het JIT formuleert is een te onderscheiden taak, ofwel het mogelijke mechanisme in deze interventie het vergroten van sociaal kapitaal van de jongere. Hier wordt onderzocht hoe zij dit sociaal kapitaal vergroten en of hierdoor ook het einddoel (probleemvermindering) wordt behaald.

Figuur 1: Onderzoeksmodel (Eigen bewerking, bron: Pawson & Tilley, 1997)

Context: veel overbelaste jongeren, geen sluitend aanbod

1.4 Probleemstelling

Het eerste doel is te beschrijven welke aanpak het JIT hanteert om het sociaal kapitaal van overbelaste jongeren te vergroten. Het tweede doel is in kaart brengen welke relatie er bestaat tussen verschillende vormen van sociaal kapitaal en de omvang van problemen van jongeren. De hoofdvraag van dit onderzoek is dan ook tweeledig:

Hoofdvraag 1: Hoe vergroot het JIT het sociaal kapitaal van jongeren?

Hoofdvraag 2: Welke vormen van sociaal kapitaal staan in relatie met de omvang van problemen die de jongeren ervaren die door het JIT begeleid worden?

Ter beantwoording van deze hoofdvragen worden 5 deelvragen geformuleerd. De eerste twee deelvragen hebben betrekking op hoofdvraag 1 en de laatste drie deelvragen op hoofdvraag 2:

- 1. Welke aanpak formuleert het JIT?*
- 2. Hoe vergroten de JIT-begeleiders het sociaal kapitaal van jongeren??*
- 3. Welke problemen nemen tijdens de JIT-begeleiding af?*
- 4. Over welke vormen van sociaal kapitaal beschikken de jongeren*
- 5. Staan het aantal problemen in relatie met de vormen van sociaal kapitaal waarover de jongere beschikt?*

1.5 Relevantie

Dit onderzoek zal kennis opleveren over de JIT-aanpak en mogelijk werkzame factoren hieraan. Deze informatie kan worden ingezet om de kwaliteit van welzijnswerk elders en/of in de toekomst te verhogen. Dat heeft een grote meerwaarde voor de groep overbelaste jongeren in Nederland waar geen sluitend hulpverleningsaanbod voor bestaat. Deze groep is erbij gebaat dat hun problemen worden verminderd of opgelost. Dit biedt hun mogelijk een ander toekomstperspectief waarin zich meer mogelijkheden dan beperkingen voordoen dan in hun huidige ontwikkeling.

Dat leidt mogelijk ook tot een reducering in kosten bij gemeenten en overheidsinstanties. Zij kunnen de informatie uit dit onderzoek ten slotte als bron gebruiken om besluiten rondom jongerenwerk te onderbouwen. Ze kunnen ervoor kiezen de werkzame factoren van het JIT in te zetten of uit te breiden. Zodra meerdere gemeentes deze activiteiten inzetten verhoogt dat mogelijk ook de kwaliteit en/of effectiviteit van het jongerenwerk in heel Nederland (Van der Kooij et al, 2012).

De bevindingen uit dit onderzoek kunnen dan ook zowel op kleine als grote schaal bijdragen. Een samenleving is dynamisch en blijft zich ontwikkelen. Elke generatie jongeren zal zijn eigen weg vinden in deze veranderingen en zo zullen ook continu andere problemen de overhand nemen. Kennis

over de relatie tussen vormen van sociaal kapitaal en de omvang van problemen kan altijd worden ingezet. Het vergemakkelijkt het formuleren van een passende aanpak op overbelaste jongeren reduceert mogelijk zowel economische als morele kosten van de samenleving (WRR, 2009).

Het unieke aan een onderzoek naar het JIT is dat het een moderne aanpak lijkt te hanteren. De laatste jaren is steeds meer aandacht voor interventies die de eigen kracht van een burger moeten vergroten door zijn netwerk erbij te betrekken (Veenbaas, Noorda & Ambaum, 2011; WRR, 2009). Daarnaast legt het huidige jongerenwerk tegenwoordig meer de focus op de behoefte van het individu en niet op een beperkt aantal problemen (Baillergeau & Hoijtink, 2010). Beide punten lijken herkend te worden in de aanpak die het JIT hanteert (Kamerbeek, 2011). In dit onderzoek staat centraal welke factoren in deze aanpak het sociaal kapitaal doen vergroten. Mogelijk wordt over dat onderwerp vernieuwende en exclusieve kennis opgedaan die in het moderne werken kan worden gebruikt.

Naast dat deze kennis kan bijdragen aan de Nederlandse maatschappij heeft het ook een wetenschappelijke waarde. In deze studie wordt de sociaal kapitaal theorie toegepast in een context die niet eerder op deze wijze onderzocht is. Jongerenwerk kan invloed uitoefenen op het sociaal kapitaal van jongeren (Kruiter, 2002; Van Erp, Robijns&Koopman, 1990; Jarret, Sullivan&Watkins, 2005). Los daarvan is onderzocht welke vormen van sociaal kapitaal een positieve invloed hebben op de ontwikkeling van jongeren (Coleman, 1987; Ward, 2008). De wijze waarop deze processen samen in werking treden is nog niet eerder in deze context onderzocht. Dat geeft mogelijk meer inhoudelijke informatie over de wijze waarop het proces van vergroten van sociaal kapitaal kan worden vormgegeven om deze ontwikkeling ook daadwerkelijk te stimuleren. De aanpak van het JIT wordt beschreven en de vormen van sociaal kapitaal uitgesplitst naar verschillende onderwerpen. Deze analyse kan de reeds bestaande empirische kennis over de sociaal kapitaal theorie aanvullen.

1.6 Aanpak

Allereerst wordt onderzocht welke aanpak het jongerenwerk kan hanteren om het sociaal kapitaal van jongeren positief te beïnvloeden. Op basis van theoretisch onderzoek naar de vormen van sociaal kapitaal die de ontwikkeling van jongeren stimuleren, worden hier hypotheses op geformuleerd. Over beide onderwerpen wordt informatie verzameld door middel van een dossieranalyse en in interviews met JIT-begeleiders, jongeren en experts. Dat zal resulteren in 2 antwoorden:

- Theoretische en praktijkbevindingen over de aanpak die het sociaal kapitaal versterkt;
- Theoretische en praktijkbevindingen over de vormen van sociaal kapitaal die de veelvoorkomende problemen onder desbetreffende groep jongeren verminderen.

Aan de hand van deze informatie worden de deelvragen beantwoord en samengevoegd om ook een antwoord op de hoofdvragen te formuleren.

2. Theoretisch kader

'It's not what you know but who you know that matters' (Wong, 2004, p.33)

In deze studie wordt ingegaan op de wijze waarop JIT-begeleiders het sociaal kapitaal van een jongere vergroten. Allereerst wordt beschreven wat sociaal kapitaal is en in hoeverre het invloed heeft op de ontwikkeling van een jongere. Dan worden de bestaande vormen van jongerenwerk besproken en aangegeven hoe jongerenwerkers het sociaal kapitaal van een jongere kunnen beïnvloeden. Vervolgens wordt ingegaan op de relatie tussen een positief sociaal kapitaal en de ontwikkeling van een jongere.

2.1 Kring van solidariteit

Een kring van solidariteit is een netwerk van mensen waarmee de jongere een band heeft en die onvoorwaardelijk solidair met hem zijn (Van Acker, 2004). Dit netwerk maakt het mogelijk dat een jongere uiteindelijk zonder hulpverlening kan functioneren. Dit is gebaseerd op de theorie van Van Acker (2004). Zijn artikelen benadrukken de rol die de omgeving van een jongere kan spelen in zijn ontwikkelingsproces. Volgens de kapitaal theorie kan dit ook wel sociaal kapitaal worden genoemd (Ultee, Arts & Flap, 1999). De kapitaaltheorie is gebaseerd op de idee dat ieder individu beschikt over een bepaalde hoeveelheid hulpbronnen. Een individu kan deze hulpbronnen inzetten om doelen te bereiken. Hoe meer hulpbronnen een individu tot zijn beschikking heeft, des te makkelijker hij deze doelen bereikt. In een netwerk kunnen deze hulpbronnen zich voordoen.

De grondleggers van de sociaal kapitaal theorie kennen allemaal andere kenmerken toe aan een netwerk. Coleman definieert het bijvoorbeeld als *'a variety of entities with two elements in common: They all consist of some aspect of social structures, and they facilitate certain actors-within the structure'* (Coleman, 1988a: p.98). Hij beschrijft dat een netwerk hecht moet zijn willen hulpbronnen zich mobiliseren (Coleman, 1987). Dat betekent dat sprake moet zijn van gedeelde normen en waarden en hoge maten van wederzijds vertrouwen onder netwerkleden. Putnam sluit hierbij aan en stelt dat een sociale structuur gekenmerkt moet worden door *'networks, norms, and social trust that facilitate coordination and cooperation for mutual benefit'* (Putnam, 1995: p.67). Het draait volgens hem dan ook om de netwerken, de normen en het vertrouwen die samenwerking om gezamenlijke doelen te bereiken, in gang brengen. Lin (2001) en Bourdieu (1985) gaan meer in op de wijze waarop hulpbronnen zich binnen dit netwerk voordoen. Lin (2001) geeft het de volgende invulling: *'resources embedded in a social structure that are accessed and/or mobilized in purposive actions'* (Lin, 2001: p.29). Bourdieu: *'the aggregate of the actual or potential resources which are linked to possession of a durable network of more or less institutionalized relationships of mutual acquaintance or recognition'* (Bourdieu, 1985: p. 248). Zo kan een individu toegang tot hulpbronnen krijgen in een

samenwerkingsrelaties en relaties waarin (h)erkenning is voor elkaar. Wel beschrijft Lin (2001) dat de kwaliteit van hulpbronnen bepaalt of het de gewenste hulpbronnen zijn. Portes (1998) maakt ook een onderscheid tussen positieve en negatieve netwerkkenmerken. Vanzelfsprekend zullen alleen de positieve kenmerken de gewenste ontwikkeling van de jongere te stimuleren. Op basis van bovenstaande definities wordt sociaal kapitaal in dit onderzoek beschreven als: *Het geheel aan sociale relaties en kenmerken van die relaties waar een jongere over beschikt die zijn ontwikkeling positief beïnvloeden en problemen verminderen.*

Het is de taak van de professional om een dergelijk netwerk rondom een jongere te mobiliseren (Van Acker, 2004). De professional is in dit geval een jongerenwerker. Dat is een heel algemeen begrip en zijn taken kunnen op vele manieren worden ingevuld (Veenbaas et al, 2011). Nu volgt allereerst een beschrijving van de soorten jongerenwerk in Nederland en de functies ervan. Vervolgens wordt op basis van de functies onderscheiden welk jongerenwerk zich richt op het netwerk van jongeren. Daarna worden de diverse functies in het kader van het hoofddoel, vergroten van sociaal kapitaal, omgezet in subdoelen. Door deze subdoelen na te streven kan een jongerenwerker vormen van sociaal kapitaal bij een jongere vergroten.

2.2 Jongerenwerk

In het handboek modern jongerenwerk worden 7 vormen van jongerenwerk onderscheiden (Veenbaas et al, 2011):

1. Buurtgericht of omgevingsgericht jongerenwerk
Functie: Houdt actief zicht op probleemjongeren en groepen in één woonomgeving;
2. Stedelijk of open jongerenwerk
Functie: Stimuleert de talenten van jongeren door actief programma-aanbod waarin ook initiatieven van jongeren zelf welkom zijn;
3. Tienerwerk
Functie: Aanbod van recreatie e.d. bij jongeren in de leeftijdscategorie 10 – 15 jaar;
4. Ambulant jongerenwerk en straathoekwerk
Functie: Zoekt jongeren op in de buurt, verstrekt informatie en advies en wijst zo nodig door naar andere instanties;
5. Randgroepjongerenwerk
Functie: Werkt integraal met jongeren die meervoudige problemen hebben;
6. Sportbuurtwerk
Functie: Aanbod van sport en spel in kwetsbare buurten;
7. Poppodia
Functie: Aanbod van popmuziek, bandjes etc. als recreatie voor jongeren.

Zoals te zien kan jongerenwerk bestaan uit recreatie, educatie, arbeidstoeleiding, dienstverlening en hulpverlening (Veenbaas et al, 2011). Met name de 1^e vorm (buurtgericht of omgevingsgericht jongerenwerk), 4^e (ambulant jongerenwerk en straathoekwerk) en 5^e vorm (randgroepjongerenwerk) zijn gericht op het netwerk waarin een jongere functioneert. Aan de hand van de functies van deze drie vormen worden 3 subdoelen onderscheiden onder het hoofddoel: vergroten van sociaal kapitaal. Hier volgt eerst een korte uitleg van deze subdoelen. In de paragrafen hierna wordt dieper ingegaan op de subdoelen en wijze waarop een jongerenwerker deze behaalt.

De 1^e vorm richt zich op het analyseren van de probleemjongeren en groepen in hun woonomgeving. Veronderstellende dat de positieve en negatieve kenmerken in het netwerk van een jongere invloed heeft op zijn ontwikkeling (Portes, 1999) is het voor een jongerenwerker van belang kennis te nemen van deze kenmerken in die woonomgeving. Daarom dient de jongerenwerker allereerst een analyse van de jongere in zijn omgeving te maken (subdoel 1).

Daarnaast dient de jongerenwerker de positieve kenmerken te vergroten. Dat doet hij door allereerst een bemiddelende rol aan te nemen tussen de jongere en zijn omgeving (Van Acker, 2004). Om deze houding aan te kunnen nemen moet hij wel eerst een relatie opbouwen met jongeren door hem op te zoeken in zijn omgeving (Erickson & Page, 1999). Dat wordt beide in de 4^e vorm van jongerenwerk herkend: zoekt jongeren op in de omgeving, verstrekt informatie en advies en wijst zo nodig door naar andere instanties. De jongerenwerker ziet de jongere in zijn omgeving functioneren, biedt zijn kennis aan en legt de nodige verbindingen tussen de jongere en zijn omgeving. Het is dan ook het 2^e subdoel van de jongerenwerker om een relatie op te bouwen en een verbindende rol aan te nemen.

In een integrale aanpak, wat de functie van de 5^e vorm is, stemt de jongerenwerker zijn aanpak af op de behoeftes van de jongere. Elke jongerenwerker kan wel een andere begeleidingsstijl hanteren in deze aanpak. Zo is gebleken dat sommige begeleidingsstijlen het sociaal kapitaal van jongeren kan vergroten (Uyterlinde, Lub, De Groot & Sprinkhuizen, 2009). Het 3^e subdoel is dan ook het hanteren van de juiste begeleidingsstijlen.

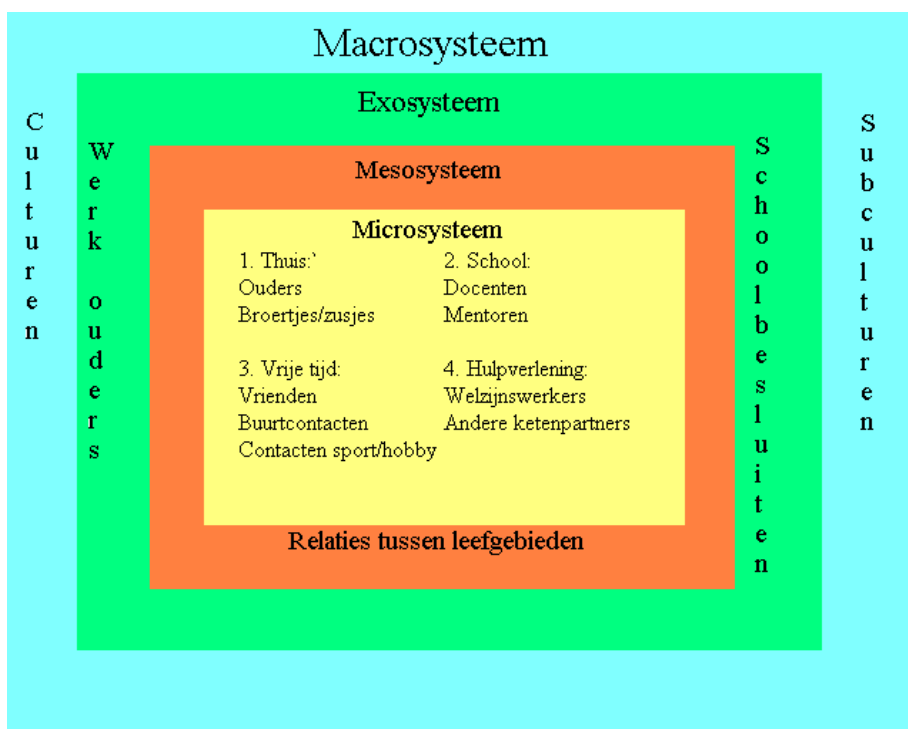
Het doel van het JIT is om het sociaal kapitaal te vergroten. Bovenstaande subdoelen dragen bij aan het behalen van dit einddoel. Nu wordt bekeken welke invulling de jongerenwerker aan deze subdoelen moet geven om het sociaal kapitaal van jongeren te vergroten.

2.2.1 Subdoel 1: analyse van jongere

Het eerste subdoel van de jongerenwerker is een analyse maken van de jongere. De wijze waarop een jongere zich ontwikkelt en functioneert wordt niet alleen door zijn directe omgeving beïnvloed, waarin hij fysiek actief is, maar ook door factoren van buitenaf, waar hij geen invloed op kan uitoefenen (Bronfenbrenner, 1979). Dat wordt ook wel zijn ecologische systeem genoemd. Bronfenbrenner (1979) heeft de ecologische theorie ontwikkeld en gaat er vanuit dat ieder individu wordt beïnvloed door een set van genestelde structuren die allemaal in elkaar overlopen (Sipman,

2009). Hij omschrijft het als: *'the ecology of human development involves the scientific study of the progressive, mutual accomodation between an active, growing human being and the changing properties of the immediate settings in which the developing person lives, as this process is affected by relations between these settings, and by the larger contexts in which the settings are embedded.'*

(Bronfenbrenner, 1979: p. 21). Een jongerenwerker die kennis neemt van dit systeem heeft informatie over de wijze waarop een jongere zich verhoudt tot de mensen en organisaties in zijn omgeving: zijn netwerk. Op basis van de informatie over deze kenmerken kan hij een aanpak formuleren die aansluit bij de situatie van de jongere. Een ecologisch systeem bestaat uit vier subsystemen: het micro-, meso-, exo- en macrosysteem. In figuur 2 is dit ecologische systeem en de invulling van bijbehorende subsystemen voor deze studie weergegeven (zie bijlage 2 voor origineel).

Figuur 2: Ecologisch systeem (Eigen bewerking, bron: Bronfenbrenner, 1979)

Het binnenste gedeelte wordt het microsysteem genoemd. Dit is de omgeving waar een jongere zich fysiek bevindt. Deze omgeving bestaat uit een aantal leefgebieden waarop de jongere actief relaties aan kan gaan. In figuur 2 is weergegeven dat een jongere op vier leefgebieden actief kan zijn: 1. Thuis, 2. School, 3. Vrijetijd en 4. Hulpverlening. Dit lijken de belangrijkste te onderscheiden leefgebieden voor overbelaste jongeren (Blum & Rinehart, 1997; De Winter, 2000). De relaties die de jongere op deze vier leefgebieden aangaat, vormt zijn netwerk. Het ene leefgebied heeft mogelijk een positievere invloed op de jongere dan het andere leefgebied. Indien een jongerenwerker hier kennis van heeft genomen kan hij bedenken welke positieve kenmerken van het netwerk van de jongere hij kan vergroten en/of negatieve kenmerken hij kan verkleinen

Dan volgt het mesosysteem, dit zijn alle aanwezige relaties tussen deze leefgebieden. Deze relaties kunnen zich op allerlei manieren laten kenmerken. Zo kunnen contacten binnen een leefgebied bijvoorbeeld formeel of informeel communiceren, kan op elk leefgebied ander soort kennis aanwezig zijn of attitudes ten opzichte van het andere leefgebied bestaan. Ondanks dat de jongere hier niet direct mee in aanraking hoeft te komen kan het diens ontwikkeling beïnvloeden. Zo blijkt dat onderling contact tussen ketenpartners een positieve invloed heeft op de ontwikkeling van een jongere (Coleman, 1987) en jongeren eerder geneigd zijn hun problemen te vertellen aan informele contacten (Kurtz, Lindsey, Jarvis & Nackerud, 2000).

Het derde systeem is het exosysteem. Hier is de persoon niet actief aanwezig maar deze heeft wel invloed (gehad) op zijn ontwikkeling (Bronfenbrenner, 1979: p.25). Een exosysteem is bijvoorbeeld het soort werk dat ouders doen, het netwerk van die ouders, de komst van een nieuwe leraar, maar ook een school/gemeentelijk besluit. Dit zijn zowel statische (onbeïnvloedbare) als dynamische (beïnvloedbare) factoren. De dynamische factoren zullen zich continu veranderen en het functioneren van de jongere beïnvloeden. De jongerenwerker dient dan ook continu op de hoogte te zijn als deze factoren zich voordoen en invloed uitoefenen op het functioneren van de jongere.

De informatie over een jongere binnen deze drie systemen zijn niet toegankelijk voor professionals die hier geen toegang toe hebben. De jongerenwerker zal middels gesprekken met de jongere zelf of door netwerkleden te raadplegen dergelijke informatie moeten inwinnen. De eerste verwachting is:

1. De JIT-begeleider neemt contact op met ten minste één persoon uit elk leefgebied of bespreekt met de jongere zelf welke positieve en negatieve netwerkleden hij heeft;

Dan mist de jongerenwerker nog informatie over het laatste systeem: het macrosysteem. Dit systeem bestaat uit de ontwikkelingen van een maatschappij. Daarmee wordt gedoeld op culturen en subculturen (Bronfenbrenner, 1979: p. 26). Zo is in Nederland een andere relatie te observeren tussen school en ouders dan in Amerika het geval is, een cultuurverschil. Maar ook binnen de Nederlandse cultuur zijn verschillen te herkennen: de subculturen. Jongeren kunnen tot een subcultuur behoren, zoals gothics, alto's, gangsters en emo's die allemaal andere kenmerken hebben. Ze communiceren op een eigen wijze en hebben doorgaans gemeenschappelijke interesses. De vriendengroepen waartoe een jongere behoort is een soort subcultuur en deze beïnvloed het socialisatieproces van de jongere (Stanton-Salazar, 2011). Indien in die vriendengroep veel met scheldwoorden wordt gesproken kan dat een negatieve invloed hebben op de wijze waarop een jongere met anderen communiceert. De jongere leert bijvoorbeeld dat hij met het gebruik van scheldwoorden iets bereikt wat hij op andere plekken niet op dezelfde manier kan bereiken. Maar ook kan een jongere binnen die vriendengroep ervaren dat hij status en macht krijgt voor het stelen van voorwerpen. Een jongerenwerker die op de hoogte is van dergelijke informatie kan zijn aanpak hierop afstemmen door de jongere bijvoorbeeld te stimuleren met andere netwerkleden om te gaan en deze vriendengroep te laten vallen. Daarom zal hij moeten

vragen aan de jongere tot welke groepen hij behoort en hoe deze groepen handelen. Bij vriendengroepen die negatief gekenmerkt worden kan een jongere informatie achterhouden ter bescherming van zichzelf of deze groep. Een jongerenwerker zal mogelijk ook ketenpartners inschakelen die zicht hebben op deze groep en hun positieve/negatieve kenmerken. De tweede verwachting is dan ook:

2. De JIT-begeleider onderzoekt voor iedere jongere apart tot welke groepen hij behoort door met hem zelf in gesprek te gaan of informatie op te vragen bij ketenpartners over de jongere.

Dan is de analyse van de huidige situatie van een jongere naar verwachting volbracht. Nu is het de taak van de professional om een band met de jongere te ontwikkelen waarin hij de jongere kan stimuleren verbinding te leggen tussen hem en zijn omgeving.

2.2.2 Subdoel 2: Relaties opbouwen en verbinden

‘Inspireren of bezielen is de vonk doen overslaan. De ander diep bewust maken dat de zin van zijn leven erin bestaat het goede te doen. Dat op hem persoonlijk een appel wordt gedaan het goede voor anderen te doen. Dat hij dat appel niet kan negeren.’ (Van Acker, 2004, p.161)

Het tweede subdoel van een professional is het verbinden van de jongere en zijn omgeving. De jongere moet wel bereid zijn de verbinding met zijn omgeving aan te gaan en hier het gewenste gedrag in vertonen. Daarom dient de jongerenwerker een band met de jongere te ontwikkelen waarin hij de jongere kan *‘inspireren of bezielen’* tot ander gedrag (van Acker, 2004: p.161). Volgens Van Acker kan een professional dit op twee manieren bereiken:

1. De professional zet zich onvoorwaardelijk in voor de jongere;
2. De professional mobiliseert een netwerk van mensen rondom de jongere met wie hij een band heeft en die onvoorwaardelijk solidair met hem zijn.

Een jongerenwerker die zichzelf onvoorwaardelijk inzet voor een jongere zal *‘desnoods langer moeten werken dan de afgesproken dienstdtijd, zal hij meer moeten doen dan wat door een salaris wordt vergoed en zal hij CAO-afspraken ondergeschikt moeten kunnen maken aan de behoeften van de ouders en de kinderen’* (Van Acker, 2004:p.162). Dit zal weinig voorkomen onder hulpverleners.

Door de beperkte tijd, financiële mogelijkheden en andere afspraken die de bewegingsruimte van een professional beperken, beschouwt van Acker dit als een ingewikkelde taak. Het volbrengen van de tweede taak kan dit probleem mogelijk opheffen. De professional mobiliseert een netwerk van mensen die de jongere iedere keer weer een kans willen bieden, eindeloos geduld hebben en het beste met hem voor hebben.

Om dat mogelijk te maken moet de professional een bemiddelende rol aannemen (Van Acker, 2004). Hij zoekt naar mensen met wie de jongere een band heeft en die om hem geven. Daarbij gaat hij ervan uit dat mensen meestal het beste voor hebben met hun naasten. Dit kunnen bijvoorbeeld leerkrachten, werkgevers of volwassenen uit de buurt zijn. Deze mensen vindt hij door *'alle mogelijke initiatieven in de buurt die nuttig kunnen zijn om de gezinnen en de jongeren te helpen in te schakelen'* (Van Acker, 2004, p.163). Om op de hoogte te zijn van deze initiatieven kan de jongerenwerker outreachend te werk gaan. Dat betekent dat de professional zich in de leefomgeving van de jongere begeeft en de nodige netwerkleden van een jongere verbindt (Erickson & Page, 1999; Van Regenmortel, 2009). Daarom wordt de volgende verwachting gesteld:

3. De JIT-begeleider bezoekt de jongere op al zijn leefgebieden en/of neemt contact op met iemand uit deze leefgebieden.

Dan is hij op de hoogte van de aanwezige mogelijkheden tot (positievere) relaties en initiatieven van andere netwerkleden op dat leefgebied. Dan dient hij de nodige mensen nog te selecteren en verbinden met de jongere (Jarret, Sullivan & Watkins, 2005). De keuze van deze 'nodige' mensen is gebaseerd op de eerdere analyse van het ecologische systeem waarin een jongere functioneert. De vierde verwachting luidt dan ook als volgt :

4. De JIT-begeleider onderhoudt contact met de nodige mensen op deze leefgebieden.

2.2.3 Subdoel 3: Jongere en netwerk stimuleren

Nadat de professional een analyse van de jongere heeft gemaakt en contact heeft gelegd met de nodige netwerkleden dient hij de jongere en mensen in zijn omgeving te motiveren om in actie te komen. Hij moet een faciliterend klimaat creëren waarin de empowerment bij de jongere en zijn netwerkleden wordt gestimuleerd (Van Regenmortel, 2009). Empowerment is *'een proces van versterking waarbij individuen, organisaties en gemeenschappen greep krijgen op de eigen situatie en hun omgeving en dit via het verwerven van controle, het aanscherpen van kritisch bewustzijn en het stimuleren van participatie'* (Van Regenmortel, 2002, p. 76). Om de jongere en zijn omgeving in dit proces te versterken wordt de 5^e verwachting gesteld:

5. De JIT-begeleider stimuleert de jongere en positieve netwerkleden om (samen) actie te ondernemen.

Het stimuleren van de jongere en positieve netwerkleden kan op uiteenlopende wijzen plaatsvinden. Een jongerenwerker kan bijvoorbeeld de jongere stimuleren in begeleidingsgesprekken

om zijn ouders om hulp te vragen bij huiswerk of meegaan naar de ouders om de jongere daarin te begeleiden. Maar hij kan ook trachten de positieve kenmerken van het netwerk van de jongere te vergroten door zelf een hechte relatie op te bouwen met de jongere of hem in contact te brengen met andere mensen. Hij kan diverse begeleidingsstijlen inzetten in dit proces van versterking. De 6 begeleidingsstijlen die worden onderscheiden zijn 1. Voorschrijvend, 2. Ondersteunend, 3. Actief, 4. Passief, 5. Relatieveel en 6. Instrumenteel. Deze zijn gebaseerd op het onderzoek van Uytterlinde et al (2009) waarin is bestudeerd op welke wijze een mentor het kapitaal van jongeren vergroot. Ze bevonden dat een aantal begeleidingsstijlen een positieve invloed hebben op het sociaal kapitaal van een jongere en een aantal geen of een negatieve invloed hebben. De vergelijking met mentorschap en jongerenwerk wordt gemaakt omdat de onderscheiden begeleidingsstijlen in dit mentorschap aansluiten bij de praktijk van het jongerenwerk. Daarnaast komen de taken van een mentor grotendeels overeen met die van een jongerenwerker. Het verschil tussen de functies is dat de mentor vrijwillig werkt en niet altijd wordt ingezet voor overbelaste jongeren. Wel stelt mentor in zijn begeleiding de behoeftes van het individu centraal en bieden ze zowel recreatie als dienst- en/of hulpverlening indien nodig. Daarnaast hebben mentoren net als jongerenwerkers de mogelijkheid de jongere op te zoeken in zijn leefomgeving en onderhouden waar nodig contact met de mensen in de omgeving van een jongere. Dit zijn, zoals besproken een aantal kenmerken van jongerenwerk dat gericht is op het sociale netwerk van een jongere. Dat maakt het interessant om de bevindingen uit het onderzoek van Uytterlinde et al (2009) te vergelijken met het jongerenwerk (in dit geval het JIT).

Ten eerste wordt een onderscheid gemaakt tussen een voorschrijvende of ondersteunende stijl (Uytterlinde et al, 2009). De voorschrijvende stijl houdt in dat de jongerenwerker vertelt wat hij wel en niet moet doen. Bij een ondersteunende stijl onderneemt de jongerenwerker samen met de jongere acties of bedenkt hij samen met de jongere hoe ze iets aan kunnen pakken. Uit het onderzoek van Uytterlinde et. Al (2009) bleek dat de voorschrijvende stijl geen invloed had op het sociaal kapitaal van een jongere. De ondersteunende stijl vergroot juist het sociaal kapitaal. Daarom luidt de 6^e verwachting als volgt:

6. De JIT-begeleider stimuleert de jongere tot acties door ondersteunend te werk te gaan

De tweede onderscheiding is gemaakt tussen een actieve en passieve begeleidingsstijl. Bij een actieve begeleiding werkt de jongerenwerker door middel van georganiseerde activiteiten. Hij spreekt bijvoorbeeld met de jongere af wanneer en hoe ze naar werk gaan zoeken. Bij een passieve begeleiding probeert de jongerenwerker via begeleidingsgesprekken de jongere te stimuleren zelf werk te zoeken of zijn normen en waarden hierover te beïnvloeden. Dan dient een jongere zelf actie te ondernemen en doet de jongerenwerker bijvoorbeeld meer beroep op zijn zelfredzaamheid. Aangenomen dat de jongerenwerker wil bereiken dat de jongere zelf stappen onderneemt om de positieve netwerkleden in te schakelen wordt de volgende verwachting gesteld:

7. De JIT-begeleider stimuleert de jongere tot acties door de jongere in gesprekken te stimuleren tot acties

Tot slot is een onderscheid te maken in de instrumentele en relationele begeleiding. Jongerenwerkers kunnen zich meer richten op het opbouwen en onderhouden van een relatie met de jongere of juist puur met de hulpvraag aan de slag gaan. Verwacht wordt dat de JIT-begeleiders allereerst inspelen op de relatie en later pas op de instrumentele begeleiding. Ze zullen ten slotte een relatie aan moeten gaan om het vertrouwen te winnen welke vervolgens nodig is om ook instrumentele begeleiding te kunnen bieden.

8. Door eerst relationeel te werk en daarna pas instrumenteel stimuleert de JIT-begeleider de jongere tot acties

Naar verwachting heeft een JIT-begeleider hiermee het sociaal kapitaal vergroot. De vormen van sociaal kapitaal die een JIT-begeleider kan vergroten bestaat volgens de theorieën van Coleman, Bourdieu, Putnam, Lin en Portes uit diverse soorten hulpbronnen. Hier wordt geen groot onderscheid in gemaakt vanwege de pluralistische aanpak die de jongerenwerkers dienen te hanteren. De doelgroep overbelaste jongeren kampt ten slotte met zeer diverse en uiteenlopende problematiek. Dat zal ertoe leiden dat zij in elke situatie een ander soort aanpak formuleren en dus ook andere vormen van sociaal kapitaal vergroten.

2.3 Ontwikkeling en sociaal kapitaal

Jongeren van 13 tot 23 jaar zijn nog vol in ontwikkeling en veelal zoekende naar de manier waarop zij hun sociale netwerk kunnen inrichten. De relaties die een jongere aangaat en invulling van deze relaties hebben veel invloed op de wijze waarop hij zich ontwikkelt (Stanton-Salazar, 2011; Blum & Rinehart, 1997; De Winter, 2000). Zoals beschreven zijn overbelaste jongeren op vier leefgebieden actief: 1) thuis, 2) school en 3) vrije tijd, 4) hulpverlening (Blum & Rinehart, 1997; De Winter, 2000). Ieder persoon waarmee hij een relatie aangaat, heeft invloed op het proces van ontwikkeling (Ungar, 2004; Blum & Rinehart, 1997; De Winter, 2000; Bassani, 2006). Dat betekent dat zijn netwerk een groot deel van zijn ontwikkelingsmogelijkheden bepaalt. Maar ook de kenmerken die aan dit contact worden toegeschreven zijn van invloed op dat proces. Zoals beschreven is dit het sociaal kapitaal waarover een jongere beschikt: *'het geheel aan sociale relaties en kenmerken van die relaties waar een jongere over beschikt die zijn ontwikkeling positief beïnvloeden en problemen verminderen'*. In deze studie wordt een onderscheid gemaakt tussen de kenmerken: a) Positieve/negatieve relaties (Portes, 1998), b) vertrouwensbanden (Coleman, 1988; Putnam, 1995), c) delen van normen en waarden (Coleman, 1988; Putnam, 1995) en d) toegang tot andermans hulpbronnen (Bourdieu, 1985;

Lin, 2001). Per netwerkkenmerk wordt bekeken hoe deze bijdraagt aan een positieve dan wel negatieve ontwikkeling van een jongere.

2.3.1 Positieve of negatieve relaties

Volgens Portes (1998) heeft een netwerk niet altijd een positieve invloed op de ontwikkeling van een jongere. Hij maakt een onderscheid tussen positieve en negatieve invloeden van sociaal kapitaal. Zo heeft een netwerk waarin bijvoorbeeld de norm heerst dat een jongere elke dag naar school gaat, naar verwachting een positieve invloed op diens ontwikkeling. Maar zodra een jongere zich in een netwerk bevindt waarin men het normaal vindt om elke dag drugs te gebruiken zal hij juist eerder negatieve hulpbronnen tot zijn beschikking hebben. Zo is het voor een gewenste ontwikkeling belangrijk dat de relaties in het netwerk van een jongere gekenmerkt worden door positieve invloeden (Portes, 1998; Parra, Dubois, Neville, Aalece, Pugh-Lilly, 2002). Een positieve relatie is een relatie die geen ongewenste spanning oplevert voor de jongere. Met dit contact kan de jongere gemakkelijk overweg, heeft hij weinig tot geen ruzie en het contact helpt hem in het oplossen van problemen. Als er veel spanning heerst in een contact wordt dit gezien als een negatief contact. Dat is bijvoorbeeld een contact waar de jongere veel ruzie mee heeft, waarmee hij anderen agressief bejegt of waar hij drugs van krijgt. Positieve contacten dragen doorgaans ook positieve normen uit. Een jongere met veel positieve contacten zal eerder geneigd zijn dezelfde normen na te leven dan een jongere met veel negatieve contacten. Een positieve normnaleving leidt ertoe dat de jongere zijn problemen gemakkelijker oplost. Daarom is de eerste hypothese met betrekking tot het sociaal kapitaal van jongeren:

1. Jongeren die veel positieve contacten hebben ervaren minder problemen dan jongeren met weinig positieve contacten.

In dat geval is het ook mogelijk dat het tegenovergestelde zich voordoet. Een jongere met veel negatieve contacten zal meer negatieve normen naleven en hierdoor meer problemen ervaren. Daarom luidt de tweede hypothese als volgt:

2. Jongeren met veel negatieve contacten hebben meer problemen dan jongeren met weinig negatieve contacten.

Een derde mogelijkheid is dat de verhouding positieve en negatieve contacten in relatie staat met de omvang van problemen. De slechte invloed van negatieve contacten wordt dan gecompenseerd door de invloed van positieve contacten. Een jongere die bijvoorbeeld beschikt over 10 positieve contacten en 11 negatieve contacten heeft dezelfde omvang van problemen als een jongere die over 4 positieve contacten beschikt en 5 negatieve contacten (bij beide jongeren ligt het aantal negatieve

contacten namelijk één hoger dan het aantal positieve contacten). Op basis van de aanname dat ook hierbij een relatie bestaat tot de omvang van problemen wordt een derde hypothese geformuleerd:

3. Jongeren die in verhouding meer negatieve dan positieve contacten hebben, ervaren meer problemen dan jongeren met meer positieve dan negatieve contacten

2.3.2 Vertrouwen en formaliteit

Relaties zijn in te delen naar de mate waarin men elkaar vertrouwt. Vertrouwen blijkt een grote invloedfactor te zijn op de wijze waarop een jongere zich ontwikkelt (Kelly, 2009; Owen & Johnson, 2009). Vertrouwensbanden leiden tot een gevoel van verbondenheid en dat zorgt ervoor dat men meer bereid is om met elkaar te handelen, hulpbronnen uit te wisselen (Coleman, 1987). Jongeren hebben doorgaans echter weinig vertrouwen in formele instanties en vragen daardoor eerder hulp aan mensen waar ze informeel contact mee hebben, zoals familie of vrienden (Kurtz et al, 2000). Dat kan betekenen dat een jongere meer open staat voor hulpbronnen van zijn informele relaties dan van formele relaties en dat hij hier meer hulpbronnen van ontvangt. De jongere zal ten slotte gemakkelijker hulp vragen en/of aannemen van familieleden of vrienden en zij zullen meer bereid zijn om deze te delen. Deze relaties kunnen dan ook meer kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van een jongere dan hulpverleners of docenten. Op basis van die gedachte wordt de vierde hypothese met betrekking tot het sociaal kapitaal gesteld:

4. Jongeren met veel vrienden en familieleden in hun netwerk ervaren minder problemen dan jongeren met weinig vrienden en familieleden

2.3.3 Normen en waarden

Jongeren gaan naar verwachting meer om met mensen die hun normen en waarden delen. De normen en waarden van jongeren hebben veel invloed op de wijze waarop een jongere zich verhoudt tegenover zijn omgeving (Stanton-Salazar, 2011). Allereerst wordt een waarde bepaald, een jongere hecht er bijvoorbeeld waarde aan dat een vriend hem groet als hij langsloopt. Vervolgens heeft hij een bepaalde norm die hieronder valt, hij vindt het normaal dat die vriend zijn hand schudt ter begroeting. De invulling van dergelijke normen en waarden bepalen of het de ontwikkeling van een jongere positief of negatief beïnvloedt. De ene vriendengroep kan het bijvoorbeeld stoer vinden om te spijbelen en zal dergelijk gedrag goedkeuren. Dit wordt nu even de negatieve vriendengroep genoemd. De andere vriendengroep keurt spijbelgedrag juist af, dat wordt nu even de positieve vriendengroep genoemd. Op basis van die normen heeft een vriendengroep ook de mogelijkheid om de jongere te belonen voor gedrag of sancties op te leggen (Coleman, 1988). De eerste, negatieve vriendengroep zal de jongere bijvoorbeeld belonen bij spijbelgedrag door hem af te tekenen op de aanwezigheidslijst.

Als de jongere wel elke dag op tijd naar school gaat kunnen deze vrienden sancties opleggen door hem bijvoorbeeld uit te sluiten van andere activiteiten, de jongere is minder op de hoogte van en aanwezig bij activiteiten die zijn vrienden ondernemen. De positieve vriendengroep zal een jongere juist belonen als hij elke dag op school is door bijvoorbeeld meer hulp te bieden bij zijn huiswerk, hij is ten slotte gemotiveerd. Als een jongere niet om komt dagen kunnen vrienden uit deze groep de sanctie opleggen minder hulp bij huiswerk te bieden met de redenatie dat hij zichzelf maar meer moet inzetten. Het kan hier gaan om sancties als sociale uitsluiting, pesterijen en verstoting en om beloningen als status, bescherming van de vriend en hulp. De kans dat sancties worden opgelegd maken het voor een jongere minder aantrekkelijk om de gestelde norm niet na te leven. De kans dat de jongere hulp geboden wordt maakt het juist aantrekkelijker om normen na te leven. Om de ontwikkeling van de jongere te stimuleren moet de norm positief gekenmerkt worden en moet de jongere waarde hechten aan de mening van de ander. Er wordt verondersteld dat positieve contacten ook meer positieve normen naleven dan negatieve contacten. Op basis daarvan wordt ook verwacht dat een jongere die waarde hecht aan meer positieve contacten minder problemen ervaart dan een jongere die waarde hecht aan meer negatieve contacten.

5. Jongeren die in verhouding meer waarde hechten aan hun positieve contacten ten opzichte van hun negatieve contacten hebben minder problemen dan jongeren die in verhouding meer waarde hechten aan de mening van negatieve contacten ten opzichte van hun positieve contacten

2.3.4 Toegang tot hulpbronnen

‘Deze jongeren hebben behoefte aan volwassenen die hen op passende wijze opleiden, die hen nooit laten vallen en die hen langdurig begeleiden totdat ze hun plek in de samenleving hebben gevonden.’ (Van Acker, 2004:p.163).

Door sociale relaties aan te gaan heeft een jongere de mogelijkheid zijn eigen (schaarse) bezit op te heffen. Deze relaties vergroten zijn toegang tot andermans hulpbronnen. De behoefte van een jongere aan bepaalde soorten hulpbronnen en het aanbod uit diens omgeving bepalen vervolgens of de hulpbronnen voldoende aanwezig zijn. Daarnaast bepalen de kwaliteit en hoeveelheid van de hulpbronnen of het zijn ontwikkeling ook daadwerkelijk positief beïnvloedt (Portes, 1998). Volgens Lin (1999) zijn er drie belangrijke dimensies te onderscheiden in de kwaliteit van hulpbronnen.

Ten eerste is de soort informatie waarover de leden uit het netwerk van een jongere beschikken van belang (Lin, 1999). Als iemand informatie tot zijn beschikking heeft over plekken waar een jongere drugs kan kopen is deze informatiebron negatief te bestempelen. Het vormt ten slotte een risico voor de ontwikkeling van een jongere. Iemand die de jongere informatie kan geven over goedkope schoolboeken heeft een meer positieve invloed op zijn ontwikkeling. Volwassenen hebben doorgaans

meer kapitaal dan een jongere en kunnen daardoor ook meer informatie bieden over dergelijke positieve bronnen.

De tweede dimensie heeft betrekking op de macht- of aanzienpositie van de ander (Lin, 1999). Hoe hoger de machtspositie van een persoon, des te meer kans dat diegene strategisch handige en waardevolle hulpbronnen tot zijn beschikking heeft. Ook hierin hebben volwassenen mogelijk meer te bieden dan leeftijdsgenoten. Een docent kan bijvoorbeeld een goed woordje doen voor een student. Dat maakt mogelijk meer indruk op een werkgever dan zodra een medestudent een goed woordje voor hem doet.

Ten derde kunnen erkende relaties als waarmerk functioneren voor iemands toegang tot hulpbronnen buiten het eigen netwerk (Lin, 1999). Anderen zijn eerder bereid aanspraak te doen op de aanwezige hulpbronnen binnen hun eigen netwerk, als de jongere over contacten met een hoge status of met meer relevante informatie beschikt. Dat komt voort uit de verwachting dat de ander ook beroep kan doen op de hulpbronnen die een jongere tot zijn beschikking heeft (reciprociteit). In het geval van jongeren wordt niet direct verwacht dat zij hulpbronnen in hun bezit hebben die interessant zijn voor andere personen. Zoals beschreven wordt geschat dat een volwassene meer te bieden heeft in bruikbare informatie en zijn aanzienpositie. Een jongere zal de volwassene mogelijk weinig terug kunnen geven. Zoals van Acker (2004) ook omschrijft zouden volwassenen die 'onvoorwaardelijk solidair' met de jongere zijn moeten worden ingeschakeld in zijn netwerk. Dat betekent ook dat de volwassene niet direct zal verwachten dat de jongere iets teruggeeft in hulpbronnen. De reciprociteit in hulpbronnen wordt in dit geval dan ook niet belangrijk geacht voor de kwaliteit die een hulpbron van een jongere moet kenmerken.

Voornameijk buitenfamiliaire volwassenen blijken een groot aandeel te kunnen leveren in kwaliteit van hulpbronnen (Stanton-Salazar, 2011; Jarret, Sullivan & Watkins, 2005; Parra et al, 2002). Zij beschikken over andere informatie dan de jongere en zijn ouders, hebben meer aanzien en kunnen de jongere daardoor meer bieden vanuit hun eigen netwerk. Daarom wordt de laatste hypothese met betrekking tot sociaal kapitaal als volgt gesteld:

6. Jongeren die veel buitenfamiliaire volwassenen kennen ervaren minder problemen dan jongeren met weinig buitenfamiliaire volwassen contacten.

2.4 Samenvattend geheel: hoofdvragen, deelvragen, verwachtingen en hypothesen

Op basis van de literatuur zijn in totaal acht verwachtingen en zes hypothesen opgesteld. Met behulp van informatie over de acht verwachtingen wordt een antwoord geformuleerd op de eerste hoofdvraag.

Hoofdvraag 1: Hoe vergroot het JIT het sociaal kapitaal van jongeren?

De deelvragen die hieronder vallen zijn:

1. *Welke aanpak formuleert het JIT?*
2. *Hoe vergroten de JIT-begeleiders het sociaal kapitaal van jongeren??*

Onder deze deelvragen zijn de volgende subdoelen en verwachtingen geformuleerd:

Subdoel 1: Analyse van jongere

1. De JIT-begeleider neemt contact op met ten minste één persoon uit elk leefgebied of bespreekt met de jongere zelf welke positieve en negatieve netwerkliden hij heeft;
2. De JIT-begeleider onderzoekt voor iedere jongere apart tot welke groepen hij behoort door met hem zelf in gesprek te gaan of informatie op te vragen bij ketenpartners over de jongere.

Subdoel 2: Relatie opbouwen en verbindingen leggen

3. De JIT-begeleider bezoekt de jongere op al zijn leefgebieden en/of neemt contact op met iemand uit deze leefgebieden.
4. De JIT-begeleider onderhoudt contact met de nodige mensen op deze leefgebieden.

Subdoel 3: Jongere en netwerk stimuleren

5. De JIT-begeleider stimuleert de jongere en positieve netwerkliden om (samen) actie te ondernemen.
6. De JIT-begeleider gaat ondersteunend te werk
7. De JIT-begeleider stimuleert de jongere tot acties tijdens begeleidingsgesprekken
8. Door eerst relationeel te werk en daarna pas instrumenteel stimuleert de JIT-begeleider de jongere tot acties

Hoofdvraag 2: Welke vormen van sociaal kapitaal staan in relatie met de omvang van problemen die de jongeren ervaren die door het JIT begeleid worden?

Hoofdvraag 2 wordt beantwoord aan de hand van de volgende drie deelvragen (let op: telling van deelvragen gaat door op basis van eerdere deelvragen):

3. *Welke problemen nemen tijdens de JIT-begeleiding af?*
4. *Over welke vormen van sociaal kapitaal beschikken de jongeren?*
5. *Staan het aantal problemen in relatie met de vormen van sociaal kapitaal waarover de jongere beschikt?*

Daaronder zijn vier vormen van sociaal kapitaal en zes hypothesen geformuleerd:

Vorm 1: Positieve of negatieve relaties

1. Jongeren die veel positieve contacten hebben ervaren minder problemen dan jongeren met weinig positieve contacten;
2. Jongeren met veel negatieve contacten hebben meer problemen dan jongeren met weinig negatieve contacten;
3. Jongeren die in verhouding meer negatieve dan positieve contacten hebben, ervaren meer problemen dan jongeren met meer positieve dan negatieve contacten;

Vorm 2: Vertrouwen en formaliteit

4. Jongeren met veel vrienden en familieleden in hun netwerk ervaren minder problemen dan jongeren met weinig vrienden en familieleden;

Vorm 3: Normen en waarden

5. Jongeren die in verhouding meer waarde hechten aan hun positieve contacten ten opzichte van hun negatieve contacten hebben minder problemen dan jongeren die in verhouding meer waarde hechten aan de mening van negatieve contacten ten opzichte van hun positieve contacten;

Vorm 4: Toegang tot hulpbronnen

6. Jongeren die veel buitenfamiliaire volwassenen kennen ervaren minder problemen dan jongeren met weinig buitenfamiliaire volwassen contacten (*hulpbronnen*).

3. Data & Methoden

3.1 Onderzoekssetting

Dit onderzoek wordt uitgevoerd in het kader van een stageopdracht bij kenniscentrum Movisie te Utrecht als masterthesis voor de opleiding ‘Vraagstukken van beleid en organisatie’ aan de Universiteit Utrecht. Het onderzoek vindt plaats van februari 2012 tot juli 2012. De dataverzameling wordt gedaan bij het JIT in Schiedam. Het JIT in Schiedam bestaat uit 4 professionals. Zij begeleiden op het moment van dit onderzoek 37 jongeren.

3.2 Methoden

In dit onderzoek wordt een uitspraak gedaan over de aanpak van de 4 JIT-begeleiders en de relatie tussen het sociaal kapitaal en problemen van 15 van de 37 jongeren. De data worden op vier manieren verzameld: door middel van een dossieranalyse, expertinterviews, interviews met jongeren en interviews met de JIT-begeleiders. Het doel van de dossieranalyse is informatie te winnen over de omvang en soorten problemen van de 37 jongeren die het JIT begeleidt. In de interviews met jongeren en JIT-begeleiders wordt allereerst informatie verzameld over de vormen van sociaal kapitaal van de 15 jongeren die worden geïnterviewd. Daarnaast is het doel van de interviews met de 15 jongeren om in kaart te brengen a) welke aanpak hun JIT-begeleider hanteert om het sociaal kapitaal bij die jongere te vergroten en b) over welke vormen van sociaal kapitaal de jongere beschikt. In de interviews met de JIT-begeleiders wordt gevraagd a) welke aanpak zij in het algemeen hanteren om de vormen van sociaal kapitaal te vergroten en b) over welke vormen de 15 geïnterviewde jongeren beschikken. In de interviews met de experts wordt tot slot informatie vergaard over de JIT-aanpak die het sociaal kapitaal van jongeren doet vergroten.

3.3 Onderzoeksopzet

3.3.1 Dossieranalyse

De eerste stap in de dataverzameling is de dossieranalyse. In digitale dossiers wordt bestudeerd welke probleemgebieden het meest voorkomen onder de 37 jongeren. Zoals beschreven worden alle jongeren bij de start van het JIT-traject op zeventien probleemgebieden de scores 0, 1 of 2 toegekend (zie *bijlage 1: probleemgebieden*). Over deze scores wordt met behulp van SPSS berekend hoe vaak de verschillende probleemgebieden voorkomen en hoe groot de omvang van probleemgebieden is. Dan wordt berekend welke combinaties van problemen het vaakst voorkomen. Aan de hand van deze informatie worden 15 jongeren geselecteerd die de meest voorkomende combinaties van problemen hebben zodat een representatieve groep kan worden geselecteerd.

3.3.2 Interviews met jongeren

Na de dossieranalyse worden de 15 geselecteerde jongeren geïnterviewd. Het doel is om in deze interviews informatie te vergaren over het sociaal kapitaal en de aanpak van de JIT-begeleider. De interviews bestaan dan ook uit twee onderdelen (sociaal kapitaal en JIT-aanpak).

Onderdeel 1: Sociaal kapitaal

Om het sociaal kapitaal in kaart te brengen is de lijst in bijlage 3 gebruikt. In de interviews is eerst gevraagd met wie de jongere op elk leefgebied contact heeft en hoe dit contact volgens de jongere is. Op basis van die verhalen is met de jongere afgestemd en besproken of het dan een positief, gespannen of negatief contact is. Zo kon eenvoudig worden geturfd hoeveel positieve, gespannen en negatieve contacten de jongere heeft. Vervolgens is de jongere gevraagd aan wiens mening hij waarde hecht, wat ook is geturfd in deze lijst. In het formulier is bewust een onderscheid gemaakt tussen de contacten die zich binnen één leefgebied kunnen bevinden. Zo kon ook meteen informatie worden vergaard over hypothesen 4 (aantal familie en vrienden) en 6 (buitenfamiliaire volwassen contacten). Na het interview is ingevuld hoeveel vrienden en familieleden en buitenfamiliaire volwassen contacten de jongere heeft. Het contact met de JIT-begeleiders is in de analyses meegenomen omdat sommige jongeren met alle vier de JIT-begeleiders contact hebben en dus over meer positieve contacten en buitenfamiliaire contacten beschikken dan jongeren die slechts contact hebben met één of twee JIT-begeleiders. Vervolgens is deze data in SPSS worden ingevuld.

Onderdeel 2: JIT-aanpak

Dan volgt een semigestructureerd deel van het interview waarbij een topic/vragenlijst wordt afgelopen (zie bijlage 4). In deze topic/vragenlijst is gekozen eerst te vragen wat de jongere van de begeleiding van het JIT vindt. Dat opent het gesprek en laat de jongere vrij om te vertellen wat zijn ervaring is. Indien mogelijk wordt dan doorgevraagd op een/meerdere onderwerp(en) die de jongere aankaart welke tegelijkertijd één van de topics raakt. Tijdens het interview wordt afgevinkt welke topics en verwachtingen aan de orde zijn geweest zodat in de gaten kan worden gehouden dat alle informatie is verzameld. De vragen die onder de topics zijn gesteld slaan allemaal terug op één van de acht verwachtingen over jongerenwerk. Indien verwachtingen niet 'spontaan' aan de orde zijn geweest wordt de bijbehorende vraag (zie bijlage 4) gesteld.

3.3.3 Interviews JIT-begeleiders

Nadat de jongeren zijn geïnterviewd wordt bij alle vier de JIT-begeleiders een interview afgenomen. Het doel van deze interviews is informatie verzamelen over de huidige probleemgebieden van de 15 geselecteerde jongeren, het sociaal kapitaal waarover deze 15 jongeren beschikken en over de aanpak die de JIT-begeleider hanteert bij jongeren. Deze interviews bestaan dus uit 3 onderdelen.

Onderdeel 1: Probleemgebieden

De JIT-begeleider wordt gevraagd iedere jongere die hij begeleidt een score (0, 1 of 2) op de zeventien probleemgebieden (zie 1.2.2 *JIT-aanpak* voor uitleg van monitoringsysteem). Deze probleemscores worden vergeleken met de probleemscores vanuit de dossieranalyse (ter beantwoording van deelvraag 3 over de afname van problemen).

Onderdeel 2: Sociaal kapitaal

Elke jongere wordt door een andere JIT-begeleider begeleid. Bij desbetreffende JIT-begeleider wordt de informatie over het sociaal kapitaal van deze jongere gevraagd. Dat wordt met behulp van dezelfde lijst gedaan (zie bijlage 3) en de informatie wordt op dezelfde wijze vergaard (zie 3.3.2 Interviews met jongeren).

Onderdeel 3: JIT-aanpak

Tot slot wordt de JIT-begeleider in een semigestructureerd onderdeel gevraagd welke aanpak hij hanteert om het sociaal kapitaal te vergroten. Om ook hier alle nodige informatie te vergaren wordt een topic/vragenlijst bij het interview gehouden (zie bijlage 5). De JIT-begeleiders hanteren mogelijk alle vier een andere aanpak (bij verschillende jongeren/problematiek). Hen wordt gevraagd om deze aanpak nader te beschrijven en toe te lichten aan de hand van topics- en/of vragen. Door ze alle vier te interviewen worden de verschillen en overeenkomsten in kaart gebracht en mogelijke unieke factoren van het JIT beter herkend.

3.3.4 Expertinterviews

Het doel van de expertinterviews is informatie vergaren over de unieke factoren in de JIT-aanpak. De experts zijn vanuit verschillende invalshoeken betrokken bij het project: gemeentemedewerker, casuïstiekbegeleider, orthopedagoog, projectleider en coördinator van jongerenwerk. Ze kunnen allemaal vanuit eigen expertisegebied informatie leveren over de factoren die het JIT wel heeft en andere vormen van welzijnswerk niet hebben. Deze factoren maken het JIT uniek in haar aanpak. Om de nodige informatie te vergaren wordt een topiclijst gebruikt (zie bijlage 6). Daaronder zijn ook alvast een aantal vragen opgesteld die tijdens de interviews gesteld kunnen worden. Dit zijn voorbeeldvragen die niet altijd worden ingezet. De experts wordt een semigestructureerd interview afgenomen zodat doorgevraagd kan worden over het kennis(gebied) van de geïnterviewde.

3.4 Betrouwbaarheid/validiteit

3.4.1 Betrouwbaarheid

1. Interviews met 3 groepen

De antwoorden van experts worden vergeleken met die van de jongeren en de JIT-begeleiders. Dat maakt het mogelijk te onderscheiden of bepaalde antwoorden op toevalsbasis worden genoemd (bijvoorbeeld binnen één groep 1 keer) of structureel worden aangekaart (bijvoorbeeld in alle drie de groepen). Ter illustratie: elke jongere geeft aan dat hij het niet prettig vinden als de JIT-begeleider hem thuis komt opzoeken, maar de JIT-begeleiders beweren dat de jongeren hierbij gebaat zijn. In dat geval blijken de bevindingen minder betrouwbaar, de groepen spreken elkaar ten slotte tegen. Indien de perspectieven van alle drie de groepen wel overeenkomen wordt deze bevinding betrouwbaarder geschat ('t Hart, Boeije & Hox, 2009). Door deze antwoorden te vergelijken wordt de kans op toevallige meetfouten kleiner.

2. Onderscheid in antwoorden

Door ook te onderscheiden hoe vaak een antwoord voorkomt binnen één groep wordt het daarnaast mogelijk een inschatting te maken van de waarde van een onderwerp. Zodra 10 jongeren aangeven dat een JIT-begeleider contact heeft met zijn ouders lijkt het aannemelijk dat het JIT haar aanpak meer richt op het contact met ouders dan met docenten. Het kan ook betekenen dat de jongeren dat contact belangrijker vinden, maar hier wordt er vanuit gegaan dat hoe meer iets benoemd wordt hoe groter de kans wordt geschat dat dit voorkomt in de begeleiding van het JIT.

3. Selectieprocedure jongeren

De selectie van jongeren op basis van de meest voorkomende combinaties van probleemgebieden maakt het mogelijk een representatieve groep te interviewen. Dat maakt de kans groter dat de bevindingen uit de interviews voor alle 37 jongeren gelden, oftewel generaliseerbaar zijn naar de gehele groep waardoor de externe validiteit wordt vergroot ('t Hart et al, 2009). Nu bleek tijdens het proces van dataverzameling dat de JIT-begeleiders niet alle jongeren hebben geregistreerd in het monitoringssysteem. Daarom is (vooraf aan de interviews) alsnog aan de JIT-begeleiders gevraagd om deze probleemscores per probleemgebied in te vullen. Daarbij is gevraagd om scores over de huidige situatie, niet (zoals in het monitoringssysteem geregistreerd zou moeten zijn) over de situatie van de jongere bij de start van het JIT-traject, aangezien retrospectieve vragen doorgaans onbetrouwbare antwoorden opleveren ('t Hart, Boeije & Hox, 2009: p. 59).

4. Meting van soort en omvang van problemen

De soort problemen worden op drie wijzen geordend (zie 3.6.2 probleemgebieden) en de omvang van problemen op drie wijzen gemeten (zie 3.6.2 probleemgebieden). Deze ordeningen en toetsen kunnen resultaten opleveren die van elkaar afwijken of juist hetzelfde zijn. Indien alle drie de ordeningen en toetsen hetzelfde uitwijzen is de kans groter dat een bevinding klopt. Indien de resultaten verschillen dan wordt de kans groter dat de bevinding niet juist is.

5. Meting van sociaal kapitaal

Met de geïnterviewden (in dit geval alleen de jongeren en JIT-begeleiders) is een lijst ingevuld om te meten hoe groot het sociaal kapitaal van de 11 jongeren is. In bijlage 3 is te zien dat deze lijst wordt opgedeeld naar contacten op ieder leefgebied en een onderscheid wordt gemaakt tussen ouders, broers en zussen, opa's/oma's, ooms/tantes en neefjes/nichtjes. Dat is gedaan zodat de geïnterviewde eenvoudig kon tellen hoeveel contacten de jongere heeft en geen gegevens zouden ontbreken. Daarnaast werd het daardoor mogelijk om na het interview bij elke jongere te turven hoeveel vrienden en familieleden hij heeft en hoeveel buitenfamiliaire volwassen contacten hij heeft. Dat is achteraf gedaan zodat de vragenlijst snel en eenvoudig ingevuld kon worden. Gezien de korte spanningsboog van jongeren kan dit meer betrouwbare resultaten opleveren. De jongere wordt niet 'moe' gemaakt en blijft alert in zijn antwoorden.

3.4.2 Validiteit:

1. Voorkennis

Voordat de interviews met jongeren starten worden 2 expertinterviews gedaan om te controleren of de informatie uit deze interviews overeenkomt met de nodige gegevens. Indien dat niet het geval is worden de opgestelde topics en vragenlijsten daarna (deels) aangepast of aangevuld voor de resterende interviews. Dat wordt gedaan om een beter zicht op de context te krijgen waarin het JIT fungeert en op basis van die kennis meer doelgerichte vragen te kunnen stellen aan de jongeren en JIT-begeleiders. Kennis van de context waarin het JIT werkt maakt het mogelijk eenvoudiger om hoofd- en bijzaken in de interviews te onderscheiden en/of verbanden te leggen met het onderwerp '*sociaal kapitaal*'. Zo kunnen de interviews met de praktijk (jongeren en JIT-begeleiders) zoveel als mogelijk worden toegespitst op vragen die de vraagstelling van dit onderzoek beantwoorden.

2. Open vragen

Een andere manier om zoveel mogelijk onderwerpen te bespreken die de geïnterviewde in zijn hoofd heeft is het hanteren van open vragen. Het is mogelijk dat de manier van vraagstelling één of meerdere antwoorden sturen. Gesloten vragen brengen het risico met zich mee dat de antwoorden teveel gestuurd worden. Dan zijn antwoorden geen resultaat van de uniciteit van de JIT-aanpak maar van de soort vraag die in het interview wordt gesteld. Om dit risico te minimaliseren worden zoveel

mogelijk open vragen gesteld. Zo wordt de kans op systematische fouten verkleind aangezien de onderwerpen in elk interview door de geïnterviewde worden aangekaart.

3 Volgorde van interviews

De verwachting is dat jongeren minder (volledige) informatie zullen geven in één gesprek dan de JIT-begeleiders. De jongeren hebben vaak een gecompliceerde achtergrond en nemen niet snel iemand in vertrouwen. Daarnaast kennen ze de onderzoeker niet waardoor ze mogelijk minder vertellen dan als reeds een vertrouwensband is opgebouwd. Indien de onderzoeker eerst de JIT-begeleiders gaat interviewen wordt de informatie uit deze interviews mogelijk sneller ingezet om de jongere over zijn situatie te vragen. In dat geval wordt het interview teveel door de interviewer ingevuld en te weinig op basis van de informatie die een jongere geeft. Daarom is expres gekozen om de interviews met de jongeren eerst te plannen. Dit verkleint de kans op systematische fouten.

4. Vertrouwensbanden

De onderzoeker heeft het voordeel dat de JIT-begeleiders de jongeren goed kennen en een vertrouwensband met hen hebben opgebouwd. Als de JIT-begeleider de jongere vraagt of hij zich wil laten interviewen wordt de kans op meewerking groter dan als de onderzoeker opeens komt opdagen en de jongere dezelfde vraag stelt. Zo kan dat ook met de volledigheid van antwoorden werken. Als de jongere meer bereid is om mee te werken zal hij meer informatie leveren dan als hij niet mee wil werken. Dat verkleint de kans op onvolledige informatie en daarmee wordt de validiteit vergroot.

5 Sociaal wenselijke antwoorden

Doordat de jongeren de JIT-begeleiders goed kennen, hulp van hen ontvangen en op hun vertrouwen is de gunfactor waarschijnlijk groot. Jongeren willen hun JIT-begeleider niet afvallen en/of slechte verhalen over de begeleiding vertellen. Hierdoor worden de antwoorden mogelijk sociaal wenselijk en de resultaten vertekend. In dat geval wordt de kans op systematische fouten groter. Dit wordt zoveel als mogelijk voorkomen door kritisch door te vragen in interviews en naar gedetailleerde (doorgaans meer betrouwbare) informatie te vragen. Het vragen naar voorbeelden kan hier een oplossing bieden. De systematische fout hoeft niet volledig opgelost te zijn maar wordt zoveel als mogelijk verkleind.

6. Externe validiteit

Alle drie de groepen geven antwoord vanuit een eigen invalshoek. Jongeren hebben informatie over de aanpak van hun JIT-begeleider en hun ervaring hiervan (individueel niveau). De JIT-begeleider heeft mogelijk meer zicht op de verschillende acties die hij per jongere/probleemsituatie inzet, de algemene aanpak die hij hanteert en de aanpak van zijn collega's (individueel- en groeps- en organisatieniveau). Experts hebben zicht op de verschillen en overeenkomsten tussen de JIT-aanpak en

ander welzijnswerk (organisatieniveau). Door informatie uit deze drie invalshoeken te vergaren wordt verwacht dat de informatie alle kanten van het JIT laat zien en dus dekkend is voor de aanpak die zij hanteren. Dat vergroot de kans dat de resultaten representatief zijn voor de JIT-aanpak, oftewel dat de externe validiteit hoog is ('t Hart et al, 2009).

3.5 Complicaties in de dataverzameling

In het proces van data verzamelen hebben zich een aantal complicaties voorgedaan die de invloed hebben gehad op de mogelijkheid om hoofd- en/of deelvragen te beantwoorden. Daarop is de operationalisatie aangepast.

3.5.1 Afname problemen

De bedoeling was om deelvraag 3 (afname problemen) aan de hand van een voor- en nameting te beantwoorden (zie 3.3.1). De voormeting werd echter onmogelijk gemaakt. Hoewel het monitoringsysteem theoretisch bruikbaar is, blijkt in de praktijk dat de JIT-begeleiders hem niet altijd gebruiken. Wel vult de JIT-begeleider bij de intakeprocedure samen met de jongere een ander formulier in. Dit is een beschrijving van de situatie van een jongere op acht (andere) probleemgebieden. In het JIK-monitoringsysteem zou kwantitatieve data staan van de jongeren in probleemscores op de zeventien probleemgebieden. Deze probleemscores blijken niet geregistreerd te worden in het JIK-systeem, zoals wel is beschreven door de projectleider. Daardoor is het niet meer mogelijk hier een voor- en nameting op te doen en deelvraag 3 (afname problemen) te beantwoorden. Aangezien de JIT-begeleiders alsnog zijn gevraagd deze informatie in te vullen voor de huidige situatie van elke jongere is het wel mogelijk te beschrijven welke soort problemen de jongeren nu ervaren. Met deze scores kan ook deelvraag 5 (relatie tussen probleemscores en sociaal kapitaal) nog volgens plan worden beantwoord.

3.5.2 Kleine steekproef

Het streven was om aan de hand van de kwantitatieve gegevens een groep van 15 jongeren met de meest voorkomende problemen te selecteren. Dit met als doel een representatieve groep jongeren te interviewen ('t Hart et al, 2009). In de praktijk bleek dat gecompliceerd te zijn. De JIT-begeleiders waren niet in staat en/of bereid om alle telefoonnummers van deze 15 jongeren te geven, de jongeren kwamen niet opdagen of namen hun telefoon niet op. Met 4 jongeren hebben de JIT-begeleiders een afspraak kunnen maken voor een interview. Één van deze jongeren kwam niet opdagen, waardoor 3 jongeren overbleven. Toen is gekozen de werkwijze van de JIT-begeleiders te volgen en elke jongere die het buurthuis bezocht en door het JIT begeleid werd gevraagd om medewerking. Vanwege deze moeizame selectiemogelijkheden en tijdsgebrek zijn geen 15 jongeren maar 11 jongeren geïnterviewd.

Deze groep maakt mogelijk het meest actief gebruik van het JIT (zowel binnen als buiten het buurthuis) of is de groep die het vaakst op het buurthuis wordt begeleid (zij zijn ten slotte de jongeren die langskwamen op het buurthuis). Dat kan naar verwachting invloed hebben op de informatie die verzameld wordt voor de 7^e verwachting over de passieve/actieve begeleiding. Jongeren die veel op het buurthuis komen hebben mogelijk ook meer begeleiding door middel van gespreksvoering. Het zal weinig tot geen invloed hebben op de informatie over overige verwachtingen.

3.6 Operationalisatie

Aangezien de hoofdvraag tweeledig is heeft dit onderzoek 2 onafhankelijke en 2 afhankelijke variabelen. In de eerste hoofdvraag is 'sociaal kapitaal' de afhankelijke variabele. Daarin wordt onderzocht hoe de onafhankelijke variabele 'JIT-aanpak' het sociaal kapitaal versterkt. In de tweede hoofdvraag is de afhankelijke variabele 'omvang van problemen'. Voor die hoofdvraag wordt gemeten welke vormen van de onafhankelijke variabele 'sociaal kapitaal' in relatie staan met de omvang van problemen.

3.6.1 JIT-aanpak

De aanpak van het JIT wordt in kaart gebracht met behulp van de acht opgestelde verwachtingen over jongerenwerk. Voor de interviews zijn topics opgesteld, waaronder vragen staan welke moeten bijdragen aan het verzamelen van informatie over deze verwachtingen (zie bijlage 4, 5 en 6). Voor de interviews met de jongeren en de JIT-begeleiders zijn dat 3 topics:

- **Topic 1: Begeleidingsstijlen**
Doel: informatie verzamelen over verwachtingen 6 t/m 8:
- **Topic 2: Contact met mensen in de omgeving van de jongere**
Doel: Informatie verzamelen over verwachtingen 1 t/m 4.
- **Topic 3: Stimuleren netwerkleiden**
Doel: Informatie verzamelen over verwachting 5

Voor de interviews met experts zijn dat 2 topics:

- **Topic 1: Aanpak van het JIT en vergroting sociaal kapitaal**
Doel: Opening zoeken om informatie over verwachtingen 1 t/m 4 los te krijgen
- **Topic 2: Begeleidingsstijlen die het JIT hanteert**
Doel: Informatie over verwachtingen 6 t/m 8 ontvangen

De interviews worden uitgetypt in aparte teksten en ingevoerd in een analyseprogramma voor kwalitatief onderzoek: MaxQda. Dan worden 3 groepen aangemaakt: 1. Jongeren, 2. JIT-begeleiders, 3. Experts. Onder de groepen jongeren en JIT-begeleiders worden 3 topics gehangen: 1. Contact JIT-netwerk 2. Stimuleren netwerkleiden en 3. Begeleidingsstijlen. Onder de groep experts worden twee

topics aangemaakt: 1. JIT-aanpak en vergroting sociaal kapitaal en 2. Begeleidingsstijlen. Onder die topics worden weer codes aangemaakt waarin de verwachtingen zijn ondergebracht.

Dan worden alle teksten gescreend op relevante uitspraken bij deze codes. Die uitspraken worden bij de code ondergebracht. Dat resulteert in een lijst met teksten waarbij voor elke groep (jongeren, JIT-begeleiders en experts) apart kan worden geanalyseerd hoeveel geïnterviewden welke onderwerpen noemen. Voor elke relevante uitspraak is te herleiden in welke tekst deze werd genoemd. Als in 5 teksten wordt beschreven dat één van de ouders contact heeft met de JIT-begeleider hebben 5 jongeren van de 11 dit gezegd. Zo kan in Maxqda eenvoudig worden geturfd hoe vaak een antwoord voorkomt. Ook kan onderscheiden worden welke groep wat zegt.

3.6.2 Soort problemen

1. Doel

Om deelvraag 3 (afname van soort problemen) te beantwoorden wordt een meting gedaan van de 'soort' problemen waar jongeren mee kampen. Zoals benoemd is het niet mogelijk de afname te meten, maar kan wel een onderscheid gemaakt worden tussen de soorten problemen waar jongeren op het moment van begeleiding mee kampen.

2. Meeteenheden

Eerst worden drie ordeningen onderscheiden en op basis daarvan één rangorde gemaakt.

Ordeningen

In 3.3.3 is reeds beschreven dat de JIT-begeleiders voor alle 37 jongeren in dienden te vullen hoe hoog de jongeren scoren op de zeventien probleemgebieden uit *bijlage 1: probleemgebieden*. Daarbij konden zij kiezen tussen 0 (geen probleem), 1 (risico) of 2 (aantoonbaar probleem). De drie ordeningen zijn opgesteld aan de hand van de hoogte van het percentage jongeren dat hoog/laag scoort op een probleemgebied. Omdat deze percentages op drie manieren kunnen worden gemeten wordt een onderscheid gemaakt tussen drie manieren van ordenen. In tabel 1 zijn deze in een overzicht weergegeven van ordening A, B en C.

In ordening A wordt binnen 1 probleemgebied gekeken hoeveel procent van de jongeren 0 scoort, hoeveel procent van de jongeren 1 scoort en hoeveel procent 2 scoort (zie bijlage 7 voor volledige overzicht). De probleemgebieden die hoog in de ordening staan zijn probleemgebieden waar een groot percentage jongeren 2 op scoort. Indien dit percentage gelijk is aan een ander probleemgebied wordt voor beide probleemgebieden bekeken hoe hoog het percentage jongeren is dat 1 scoort. Het eerste criterium was dan ook de grootte van het percentage 2-scores en het tweede criterium de grootte van het percentage 1-scores.

In ordening B is het percentage jongeren dat 0 scoort apart bekeken van het percentage jongeren dat 1 en 2 scoort. De percentages van deze twee laatste scores (1 en 2) zijn dus samengevoegd. Zo wordt de groep jongeren die risico loopt/aantoonbare problemen heeft op één probleemgebied onderscheiden van de groep die helemaal geen (risico tot een) probleem hebben. Vervolgens wordt

bekeken hoe groot het percentage 1+2-scores is om op basis daarvan te bepalen hoe hoog een probleemgebied in de ordening komt te staan. Het hoogste probleemgebied is in dit geval die met het grootste percentage jongeren dat 1+2 scoort en de laagste is het probleemgebied met het grootste percentage dat 0 scoort.

In ordening C zijn de percentages van jongeren die 0 en 1 scoren samengevoegd en is de groep jongeren die 2 scoort apart genomen. Dat maakt het mogelijk een verschil te herkennen in de grootte van de groep jongeren die een aantoonbaar probleem heeft op dat gebied (met de score 2) en de grootte van de groep zonder problemen of met een risico daartoe. Hier is de ordening bepaald aan de hand van het percentage jongeren dat 2 scoort. Het probleemgebied dat het hoogste in de ordening staat is dan ook het probleemgebied met het grootste percentage 2-scores.

Tabel 1: Ordeningen soort problemen

	Ordening A	Ordening B	Ordening C
Meetwijze	a) Percentage jongeren dat 0 scoort b) Percentage jongeren dat 1 scoort c) Percentage jongeren dat 2 scoort	a) Percentage jongeren dat 0 scoort b) Percentage jongeren dat 1 scoort + percentage jongeren dat 2 scoort	a) Percentage jongeren dat 0 scoort + percentage jongeren dat 1 scoort b) Percentage jongeren dat 2 scoort
Criterium	1. Hoger percentage 2-scores = Hoger in de ordening 2. Hoger percentage 1-scores = Hoger in de ordening	Hoger percentage 1+2-scores = Hoger in de ordening	Hoger percentage 2-scores = Hoger in de ordening

Rangorde

Om te onderscheiden welke problemen de jongeren voornamelijk ervaren wordt een rangorde gemaakt op basis van deze drie ordeningen, zie tabel 2. In elke ordening staan de probleemgebieden in een andere volgorde. Daarmee hebben ze ook drie keer een ander plaatsnummer gekregen. Het nummer van de plaats waar een probleemgebied op eindigt in deze ordeningen is in een schema gezet (zie bijlage 8 voor rekenkundige tabel). Vervolgens zijn de plaatsnummers bij elkaar opgeteld en door 3 gedeeld. Dat resulteerde in een gemiddeld plaatsnummer van ieder probleemgebied. Een laag plaatsnummer betekent dat het probleemgebied vaak voorkomt en een hoog plaatsnummer dat het probleemgebied weinig voorkomt. Hier is een rangorde op gemaakt en op basis daarvan wordt deelvraag 3 (soort problemen) beantwoordt.

Tabel 2: Rangorde soort problemen

Rangorde	
Meetwijze	Plaatsnummers ordeningen A+B+C / 3 = Gemiddelde plaatsnummers
Criterium	Laag gemiddelde = hoog in de rangorde

3.6.3 Omvang van problemen

1. Doel

Voor deelvraag 5 (sociaal kapitaal in relatie tot omvang van problemen) dient te worden gemeten hoe groot de omvang van problemen onder jongeren is. Daarom wordt een onderscheid gemaakt tussen jongeren met 'veel' (grote omvang van problemen) en 'weinig' (kleine omvang van problemen) problemen.

2. Meetwijzen

De indeling van de groep jongeren met 'veel problemen' en 'weinig problemen' kan op drie manieren gebeuren. Dit worden vanaf nu de drie toetsen genoemd. In elke toets wordt de hoogte van probleemscores anders gemeten en nieuwe scores toegekend. Van deze nieuwe toegewezen scores is de mediaan als grenswaarde genomen. Dat betekent dat voor elke toets 1 mediaan wordt gevonden. Deze mediaan maakt binnen die toets een onderscheid tussen de groep jongeren met veel problemen en de groep jongeren met weinig problemen. Voor de eerste twee toetsen worden nieuwe scores toegekend aan de probleemscores (0, 1 en 2). Voor de derde toets worden alle probleemscores opgeteld. In tabel 3 is een overzicht te vinden van de meetwijze en grenswaardes.

Tabel 3: Toetsen, meetwijzen en grenswaardes

	Toets 1	Toets 2	Toets 3
Meetwijze	Turven 0= A Turven 1 en 2= B	Turven 0+1=A Turven 2=B	Optellen van 1 en 2 scores
Grenswaarde	Mediaan score B	Mediaan score B	Mediaan van hoogte van scores

In de eerste toets worden twee stappen gezet. Allereerst worden de scores 0, 1 en 2 teruggebracht naar twee scores:

1. Score A: alle 0-scores zijn geturfd;
2. Score B: probleemscores 1 en 2 zijn geturfd.

Score A wordt niet meegerekend (deze score betekent ten slotte dat jongeren geen problemen ervaren). De tweede stap is het onderscheiden van de omvang van problemen binnen de B-scores. De mediaan wordt als grenswaarde gehanteerd om een indeling te maken naar de groep jongeren met 'veel' problemen (hoge B-score) en de groep jongeren met 'weinig' problemen (lage B-score).

Voor de tweede toets worden de scores 0, 1 en 2 teruggebracht naar:

1. Score A: probleemscores 0 en 1 zijn geturfd;
2. Score B: alle 2-scores zijn geturfd.

Wederom wordt de A-score niet meegerekend bij het kiezen van de mediaan (deze scores betekenen dat de jongere geen problemen, of slechts een risico tot problemen heeft). Wel wordt deze gekozen op

basis van de B-scores om vervolgens een indeling te maken naar de groep jongeren met ‘veel’ problemen en de groep met ‘weinig’ problemen.

In de derde toets worden geen subscores toegekend aan de probleemscores 0, 1 en 2. De probleemscores worden bij elkaar opgeteld en op basis daarvan wordt de mediaan bepaald. Ter illustratie: een jongere die op drie probleemgebieden met een 1 wordt gescoord en op één probleemgebied een 2 heeft in totaal een score van 5.

3.6.4 Sociaal kapitaal

1. Doel

De volgende meeteenheden dienen de nodige informatie op te leveren om de zes hypothesen over het onderwerp ‘*sociaal kapitaal*’ (zie 2.4) te toetsen en deelvraag 4 (vormen van sociaal kapitaal) te beantwoorden.

2. Meeteenheden

In bijlage 3 is de lijst te vinden waarin voor alle 11 de geïnterviewde jongeren is ingevuld welke contacten hij heeft. De gegevens uit deze ingevulde lijsten worden omgezet naar de volgende meeteenheden:

- Aantal positieve contacten (hypothese 1);
- Aantal negatieve contacten (hypothese 2);
- Of hij meer positieve dan negatieve contacten heeft (hypothese 3);
- Of hij meer negatieve dan positieve contacten heeft (hypothese 3);
- Aantal vrienden en familieleden (hypothese 4);
- Of hij meer waarde hecht aan positieve contacten dan negatieve contacten (hypothese 5);
- Of hij meer waarde hecht aan negatieve contacten dan positieve contacten (hypothese 5);
- Aantal buitenfamiliaire contacten (hypothese 6).

Deze meeteenheden worden omgezet in positief en negatief sociaal kapitaal. Dat is nodig om hypothesen 1 t/m 6 te toetsen. Elke vorm van sociaal kapitaal is in te delen naar positief en negatief sociaal kapitaal, zoals te zien in tabel 4 (zie volgende bladzijde, p.40).

3. Grenswaarde

Om een indeling naar positief of negatief sociaal kapitaal te kunnen maken is het nodig om voor hypothesen 1, 2, 4 en 6 een mediaan vast te stellen. Op basis daarvan wordt bepaald waar de grens ligt tussen jongeren met positief en negatief sociaal kapitaal. Voor de 3^e en 5^e hypothese wordt de 0-waarde als grens genomen. Een jongere met meer positieve dan negatieve contacten is simpelweg een jongere die bijvoorbeeld 10 positieve en 9 negatieve contacten heeft. Zo geldt dat hetzelfde voor de hoeveelheid contacten aan wie de jongere waarde hecht. Als dat 7 positieve contacten en 6 negatieve contacten zijn, hecht de jongere meer waarde aan positieve contacten en beschikt hij over sociaal kapitaal.

Tabel 4: Zes vormen van sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal	Hypothese 1	Hypothese 2	Hypothese 3	Hypothese 4	Hypothese 5	Hypothese 6
Meting negatief	Weinig positieve contacten	Veel negatieve contacten	Minder positieve dan negatieve contacten	Weinig vrienden en familieleden	Minder waarde hechten aan positieve contacten dan negatieve contacten	Weinig buitenfamiliaire volwassen contacten
Meting positief	Veel positieve contacten	Weinig negatieve contacten	Meer positieve dan negatieve contacten	Veel vrienden en familieleden	Meer waarde hechten aan positieve contacten dan negatieve contacten	Veel buitenfamiliaire volwassen contacten
Grenswaarde	Mediaan	Mediaan	0-waarde	Mediaan	0-waarde	Mediaan

3.6.5 Relatie probleemgebieden - sociaal kapitaal

1. Groepen: De gegevens die voortkomen uit de metingen van probleemgebieden en van het sociaal kapitaal worden ingezet om de laatste deelvraag te beantwoorden (omvang van problemen in relatie tot sociaal kapitaal). In een kruistabel wordt gezocht naar de relatie tussen positieve/negatieve vormen van sociaal kapitaal en de omvang van problemen (veel/weinig). Tabel 5 is een voorbeeld hiervan. Op basis van deze percentages worden twee groepen onderscheiden met daaronder weer twee subgroepen:

1. *Groep 1a:* Percentage met negatief sociaal kapitaal en weinig problemen
Groep 1b: Percentage met negatief sociaal kapitaal en veel problemen
2. *Groep 2a:* Percentage met positief sociaal kapitaal en weinig problemen
Groep 2b: Percentage met positief sociaal kapitaal en veel problemen

Tabel 5: Kruistabel

	Weinig problemen	Veel problemen
Negatief sociaal kapitaal	<u>Groep 1</u> Subgroep a	Groep 1 Subgroep b
Positief sociaal kapitaal	Groep 2 Subgroep a	<u>Groep 2</u> Subgroep b

2. Meetwijze: Allereerst worden de rijpercentages berekend, dus welk percentage van de jongeren in groep 1 veel en weinig problemen heeft. Dan wordt over de kolom bekeken welke groep groter is: de 1a-groep of de 2a-groep. Hetzelfde geldt voor groep 2, eerst worden zij over de rij gepercenteerd en vervolgens wordt in de kolom van de 1b- en 2b groep bekeken welke groter is. Indien het percentage

uit de dikgedrukte subgroep groter is dan het percentage uit de onderstreepte groep is een verwachting bevestigd. Dat is het geval zodra het percentage van groep 2a groter is dan groep 1a of het percentage van groep 1b groter is dan 2b. De verwachting wordt ontkend als groep 1a groter is dan 2a of groep 2b groter is dan 1b. Dit zal resulteren in zes verschillende kruistabellen (voor elke verwachting van sociaal kapitaal één). Vervolgens wordt naar de hoogte van het percentage gekeken om in te schatten hoe sterk de relaties tussen het sociaal kapitaal en omvang van problemen zich voordoen.

3.7 Respons

3.7.1 Populatiekenmerken

De steekproef bestaat uit 37 jongeren tussen de 15 en 25 jaar oud. Het grootste deel van de groep (67.6%) is man en 32.4% is vrouw. De jongeren zijn tussen de 15 en 25 jaar oud en een gemiddelde leeftijd van respectievelijk 19 jaar.

Tabel 6: Geslacht/leeftijd

Geslacht	N	%	
Man	25	67.6	
Vrouw	12	32.4	
	Min	Max	Gemiddeld
Leeftijd	15	25	25

3.7.2 Omvang van problemen

In tabel 7 is voor alle drie de toetsen weergegeven welke scores worden toegekend aan de categorieën en hoe groot de populatie daardoor is. De mediaan van de eerste toets ligt op 7. De jongeren die in toets 1 een B-score tussen de 0 en de 6 hebben, ervaren weinig problemen en de jongeren met een B-score van 7 en hoger hebben veel problemen. Bij de tweede toets ligt de mediaan op 6. Alle jongeren met een B-score van 1 t/m 5 hebben weinig problemen en alle jongeren met een B-score van 6 en hoger hebben veel problemen. De mediaan van de 3^e toets is 8. Dat betekent dat de jongeren die in totaal tussen de 0 en de 8 scoren ‘weinig problemen’ hebben en jongeren die tussen de 9 en 29 scoren ‘veel problemen’ hebben. Tot slot is in tabel 7 af te lezen dat de groepen in alle drie de toetsen gelijk verdeeld zijn over de categorieën ‘weinig problemen’ (17 jongeren) en ‘veel problemen’ (20 jongeren). Dat is een logisch resultaat aangezien de mediaan aan grenswaarde is die op de helft van de scores slaat.

Tabel 7: Mediaan omvang problemen

Categorie	Toets 1		Toets 2		Toets 3	
	B-scores	N	B-scores	N	Scores	N
Weinig problemen	1 t/m 6	17	1 t/m 5	17	1 t/m 8	17
Veel problemen	7 +	20	6 +	20	9 +	20

3.7.3 Sociaal kapitaal

De steekproef van sociaal kapitaal bestaat uit 11 jongeren, waardoor het aantal valide cases van sociaal kapitaal klein is. In tabel 8 is weergegeven dat de mediaan van het aantal positieve contacten op 8 ligt. Alle jongeren die 1 t/m 7 positieve contacten hebben zijn dan ook jongeren met ‘weinig positieve contacten’. Alle jongeren met 8 of meer positieve contacten hebben ‘veel positieve contacten’. De mediaan van de negatieve contacten ligt op 7. Jongeren met minder dan 7 negatieve contacten zijn dan ook ingedeeld bij de categorie ‘weinig negatieve contacten’ en de jongeren met 7 of meer negatieve contacten bij de categorie ‘veel negatieve contacten’. Het aantal vrienden en familie heeft een mediaan van 14. De jongeren met minder dan 14 vrienden en familieleden zijn dan ook ingedeeld bij de categorie weinig en de groep met 14 of meer vrienden en familieleden bij veel. Tot slot is de mediaan van buitenfamiliaire volwassenen 6. De jongeren met 1 t/m 5 buitenfamiliaire volwassenen zijn dan ook ingedeeld bij weinig en de jongeren met 6 of meer bij veel.

Tabel 8: Sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal	Positieve contacten	Negatieve contacten	Meer positieve/meer negatieve contacten	Vriend en en familie	Waarde hechten positieve/negatieve contacten	Buitenfamiliaire volwassene
N (populatiegrootte)	11	11	11	11	11	11
Mediaan	8	7		14		6
Weinig	1-7	1-4		1-13		1-5
Veel	8-16	5-15		14-54		6-10

4. Resultaten

4.1. Probleemgebieden

4.1.1 Subdoel 1: Analyse van jongere

Verwachting 1: De JIT-begeleider neemt contact op met tenminste één persoon uit elk leefgebied of bespreekt met de jongere zelf welke positieve en negatieve netwerkleden hij heeft

Merendeel van de jongeren zegt dat de JIT-begeleider in het begin contact heeft gehad met zijn vader/moeder en degene die de jongere heeft aangemeld (aanmelder). De jongeren zeiden dat hun JIT-begeleider wel weet wie hun vrienden zijn maar niet in alle gevallen had de JIT-begeleider contact met hun gehad. Wel is in sommige gevallen contact geweest tussen de JIT-begeleider en personen bij wie de jongere vrijetijdsbestedingactiviteiten doet, zoals een honkbalcoach.

De JIT-begeleiders benoemen dat zij vooral de jongere zelf om informatie vragen maar indien er een aanmelder aanwezig is ze altijd contact hebben met hem om te bespreken wat de situatie is. Daarnaast zijn ze verplicht om contact met ouders op te nemen als jongeren onder de 18 zijn. Het van de soort en heftigheid van de problematiek af of ze contact opnemen met andere netwerkleden van een jongere. Ze bespreken in het eerste contact voornamelijk wat de problemen zijn en wat de JIT-begeleider kan doen om het op te lossen. De JIT-begeleider analyseert de jongere niet op alle leefgebieden als dit niet nodig blijkt. In een enkel geval komt een jongere bij het JIT voor één kleine vraag/probleem, zoals het aanvragen van een identiteitskaart. Dan is het niet nodig om contact met netwerkleden op te nemen omdat de JIT-begeleider en de jongere dat probleem snel kunnen oplossen.

De experts zeggen allemaal dat de JIT-begeleider in ieder geval contact zal hebben met de aanmelder, wat ook lijkt te kloppen. Verder schatten een aantal van hen in dat ze dit ook voornamelijk bij de jongere zelf proberen te polsen. Dat doen ze door een relatie op te bouwen en de problemen en talenten van de jongere te leren kennen.

Verwachting 2: De JIT-begeleider onderzoekt voor iedere jongere apart tot welke groepen hij behoort door met hem zelf in gesprek te gaan of informatie op te vragen bij ketenpartners over de jongere.

Door een aantal jongeren wordt gezegd dat de JIT-begeleider niet weet met welke groepen de jongere omgaat. Een aantal andere jongeren zeggen dat de JIT-begeleider dit wel weet, niet meegaat naar deze groepen maar hier wel naar vraagt in gesprekken. Een groot deel van de jongeren zegt dat de JIT-begeleider begrijpt hoe de straatcultuur werkt doordat de begeleider ‘jong is’, ‘jong is geweest’, ‘een soort vriend is geworden’ of ‘hetzelfde denkt als ik’. De jongeren zeggen dat de JIT-begeleider veel mensen uit de buurt kent die hem informatie kunnen geven over wat de jongere uitspookt.

De JIT-begeleiders geven aan dat zij onderzoeken bij welke groepen een jongere hoort. Informatie over de groepen jongeren in Schiedam hebben ze voor een gedeelte al zelf doordat ze voormalig jongerenwerker zijn geweest. Daardoor hebben ze goed zicht op de straatcultuur en de groepen binnen deze cultuur. De ontbrekende informatie krijgen ze in gesprekken met de jongeren zelf of via jongerenwerkers/andere ketenpartners/aanmelders die hier goed zicht op hebben. De etnische afkomst van een jongere schatten ze in de begeleiding niet van belang, tenzij bijvoorbeeld met ouders gecommuniceerd moet worden in een andere taal. Dan kan het handig zijn.

Expert: *'Het spel is eigenlijk, hoe verbind ik de normale wereld met de straatcultuur zonder direct deel te worden van de straatcultuur. Daar zit een koppeling in die met vertrouwen te maken heeft. Dat moet je kunnen spelen.'* Volgens een aantal experts kunnen de JIT-begeleiders goed inspelen op de subcultuur van de jongere. De JIT-begeleider kan de verbinding maken tussen de normale wereld en de straatcultuur. De JIT-begeleider krijgt zicht op de subculturen en groepen waartoe een jongere behoort door de aanmelder hiernaar te vragen en andere ketenpartners daarover in te schakelen. Volgens een aantal experts is het ook heel belangrijk dat de JIT-begeleider zelf op straat komt en de groepen leert kennen.

4.1.2 Subdoel 2: Relatie opbouwen en verbindingen leggen

Verwachting 3: De JIT-begeleider bezoekt de jongere op al zijn leefgebieden of neemt contact op met iemand uit deze leefgebieden.

Bij een aantal jongeren komen de JIT-begeleiders op huisbezoek om begeleiding te bieden of om te zien hoe het thuis gaat. De JIT-begeleiders spreken de vrienden van jongeren alleen op toevalsbasis, bijvoorbeeld als iemand meekomt naar het buurthuis of als de JIT-begeleider de vrienden van de jongere kent van ander jongerenwerk of school. Sommige jongeren gaven aan dat ze het niet prettig zouden vinden als de JIT-begeleider zijn vrienden spreekt. Bij hen komt dit dan ook niet voor.

De ene JIT-begeleider gaat vaker op huisbezoek dan de ander. Sommige JIT-begeleiders vinden het fijn om op kantoor gesprekken te hebben met de jongere terwijl anderen juist graag op huisbezoek gaan. Zo zeggen een aantal dat het juist interessant is om te zien hoe een jongere thuis functioneert en hoe zijn relatie met zijn ouders is. Sommige JIT-begeleiders hebben een wekelijks evaluatiegesprek met de moeder van een jongere omdat zij graag willen weten hoe het met hun kind gaat. Daarnaast bezoeken de JIT-begeleiders de jongeren vaak op school (dat verschilt ook per jongere) om met mentoren of andere belangrijke personen te praten. De jongeren die op school zitten hebben doorgaans wel iemand waar de JIT-begeleider mee kan praten over zijn schoolvoortgang.

Expert: *'De JIT-begeleider gaat naar de plek waar de jongere ontvangen wil worden'* (expert). Dat kan zowel thuis zijn als ergens anders. Eén van de JIT-begeleiders werkt op een school in de buurt en dat is volgens een aantal experts een succesfactor die maakt dat jongeren met problemen snel en eenvoudig gesignaleerd worden en direct begeleiding kan worden geboden. Daarnaast worden veel

jongeren die daar op school zitten begeleid door het JIT of worden jongeren die door het JIT begeleid worden naar deze school toe geleid.

Verwachting 4: De JIT-begeleider onderhoudt contact met de nodige mensen op deze leefgebieden

Volgens de jongeren onderhoudt de JIT-begeleider vooral contact met school en ouders als zich een probleem voordoet. Een aantal jongeren geeft aan dat de JIT-begeleider één van zijn ouders telefonisch spreekt en/of bij hun thuis komt.

De JIT-begeleiders zeggen in sommige gevallen wekelijks contact met school te hebben en soms alleen als zich problemen voordoen. Eén van de JIT-begeleiders is zelf werkzaam op school. Hij is daar aanwezig voor jongeren die problemen ervaren op/rondom school. Daardoor is het contact met de docenten/mentoren nauw. Van jongeren die op een andere school zitten spreken de JIT-begeleiders ook regelmatig met docenten/mentoren over de ontwikkelingen van de jongere. Bij een aantal jongeren hebben de JIT-begeleiders ook evaluatiemomenten met ouders waarin ze bespreken hoe de voortgang van een jongere is. Dat kan zowel telefonisch als in de vorm van een begeleidingsgesprek bij ouders thuis. Sommige jongeren willen niet dat de JIT-begeleider contact onderhouden met familie/vrienden/andere netwerkleden. In dat geval wordt afstand genomen als de JIT-begeleider de situatie niet te ernstig lijkt. Het is en blijft wel te allen tijde een vrijwillig traject voor de jongere.

Expert: *'De jongere moet ervaren dat er weer iemand in zijn netwerk is die om hem geeft'*. De experts hebben voornamelijk zicht op het contact dat de JIT-begeleiders onderhouden met ketenpartners. Zo spreken ze strategieën af met ketenpartners over de wijze waarop ze jongeren kunnen benaderen/aanpakken. Een belangrijke ketenpartner daarin is de GOSA-regisseur (Gemeentelijke Organisatie Sluitende Aanpak). Met hem vergaderen de JIT-begeleiders om de week over de ontwikkeling van jongeren op andere hulpverleningsterreinen (daar heeft de GOSA-regisseur soms ook meer zicht op) en hoe ze jongeren het beste kunnen benaderen/aanpakken. Vervolgens kunnen ze door middel van strategieën andere doelen bereiken dan in een aanpak waar één van de ketenpartners alleen actief is. In het geval dat een jongere slecht beïnvloed wordt door zijn vrienden stelt het JIT bijvoorbeeld een plan op met politie of school om de jongere weer uit deze groep te halen. De GOSA-regisseur is doorgaans betrokken bij het opzetten van een dergelijk plan.

Voorwaarde voor strategie

De experts geven aan dat het mogelijk is voor het JIT om strategieën met het eigen netwerk af te spreken doordat er sprake is van continuïteit en vertrouwen. De JIT-begeleiders werken samen met bijvoorbeeld *'onderwijs, politie, school maatschappelijk werk, centrum voor jeugd en gezin'*. Dit verloopt gemakkelijk doordat de ketenpartners allemaal op de hoogte zijn van het JIT en haar aanpak. Ze hebben daardoor vertrouwen in de JIT-begeleiders en zijn bereid veel informatie uit te wisselen.

4.1.3 Subdoel 3: Jongere en netwerk stimuleren

Verwachting 5: De JIT-begeleider stimuleert de jongere en positieve netwerkleden om (samen) actie te ondernemen.

Jongere: *'hij leert ons afspraken nakomen over taken doen, daar deden mijn broertje en ik altijd moeilijk over. We gingen gezamenlijk om de tafel zitten en een lijstje maken en uitprinten. Toen moesten we het allemaal ondertekenen.'* Een aantal jongeren geven aan dat de JIT-begeleider in begeleidingsgesprekken met ouders, broertjes of zusjes helpt bij het oplossen van problemen.

Sommige jongeren worden voorgesteld aan mensen uit het eigen netwerk van de JIT-begeleider.

Jongere: *'Ik kende niemand in Schiedam. Door mijn begeleider ken ik een vrouw van de kerk waar ik altijd mee praat. Door haar heb ik allemaal nieuwe mensen leren kennen waar ik ook mee eet.'* De jongeren zeggen dat de JIT-begeleider hem stimuleert om instanties te benaderen door mee te gaan en de jongere uit te leggen hoe dingen werken (uitkering aanvragen, vragen stellen op een beurs).

JIT-begeleider: *'We zoeken iemand in het netwerk van de jongere die onze taak overneemt en hem daarin kan motiveren, begeleiden, ondersteunen'*. Zo heeft de jongere ook na de JIT-begeleiding iemand om op terug te vallen. Soms zoeken ze bijvoorbeeld een honkbalcoach waar de jongere op vertrouwt en waar hij zich veilig voelt. Zodra de jongeren een veilig gevoel ervaren bij iemand durven ze meer vragen te stellen en problemen aan te kaarten. Ook proberen de JIT-begeleiders netwerkleden te stimuleren om een andere relatie aan te gaan. Zo maakt hij afspraken met ouders en jongeren die ze daarna samen dienen te evalueren. Dat draagt er volgens hen toe bij dat de vertrouwensband tussen ouders en jongere sterker wordt. Of ze trachten ouders die geen of weinig contact met school uit te leggen waarom dit handig is en wie ze het beste kunnen benaderen.

De aanwezigheid van positieve netwerkleden wordt volgens de experts vooral vergroot doordat de JIT-begeleider nauw contact houdt met de omgeving waarin hij actief is. Het JIT werkt met korte lijnen en handelen direct waardoor de netwerkleden zich ook gezien en gewaardeerd voelen. Daarnaast geven ze een jongere niet snel op handelen ze grenzeloos. Ze zijn altijd bereikbaar voor de jongere. Ook zoeken ze naar de talenten van een jongere en proberen deze te stimuleren en in hun omgeving in te zetten. Dat draagt volgens de experts allemaal bij aan het vergroten van het positieve gedrag en/of wederzijds vertrouwen van de jongere in de omgeving en van de omgeving van de jongere.

Verwachting 6: De JIT-begeleider gaat ondersteunend te werk

Jongere: *'Hij helpt overal mee, met problemen in de familie, sporten, werken, school, huiswerk ... Samen bedenken we wat goed en slecht is om te doen als ik een keuze wil maken. en ook de manier waarop het beter kan'*. De jongeren zeggen dat de JIT-begeleider meegaat naar dingen zoals de

gemeente of school als dat nodig is. Ze ervaren daardoor steun en begrijpen meer over de acties die zij moeten ondernemen in sommige situaties. Jongere: 'de links die ik niet kan leggen legt hij wel'. Een aantal jongeren zeggen dat de JIT-begeleider vertelt wat hij moet doen in bepaalde situaties. Deze voorschrijvende stijl komt volgens hen voor als een jongere agressief wordt en of iets moeilijk vindt.

De JIT-begeleiders zeggen dat het van de jongere en de situatie afhangt of zij ondersteunend of voorschrijvend te werk gaan. Daarnaast vindt de ene JIT-begeleider het fijn om altijd ondersteunend te werken, door mee te gaan naar instanties, helpen invullen met papierwerk, voorlichten, meedenken, scenario's schetsen om de jongere te laten inzien hoe dingen kunnen werken. Ook wordt beschreven dat het soms nodig is om de jongere dingen voor te schrijven. JIT-begeleider: *'Luister, we gaan morgen naar de gemeente. Maar je gaat eerst douchen anders ga ik niet met je mee.'*

Expert: *'De jongeren gaan zich niet laten vertellen wat ze wel en niet moeten doen, niet zomaar. Het heeft wel altijd te maken met de relatie en het vertrouwen.'* Één expert beschrijft dat *'De kunst is dat je via de kleinere begeleiding een soort olievlek in gang brengt'*. Als begeleider kun je bijvoorbeeld thuis begeleiding bij huiswerk en na een tijdje hoor je dat de jongere ook veel beter gedrag laat zien op school. Door dergelijke ondersteuning *'breng je een proces op gang waarin de positiviteit wordt vergroot'*. Wel zeggen de experts dat de JIT-begeleider wel mag verwachten dat de jongere afspraken kan maken en nakomen. Alleen dan kan de JIT-begeleider ondersteunend te werk blijven gaan. Als dit niet gebeurt mag de JIT-begeleider grenzen trekken en de begeleiding stopzetten.

Verwachting 7: De JIT-begeleider stimuleert de jongere tot acties tijdens begeleidingsgesprekken

De jongeren zeggen dat de JIT-begeleider meegaat naar afspraken of instanties als de jongere aangeeft dat hij het moeilijk vindt of niet alleen durft. Doordat de JIT-begeleider dergelijke praktische hulp biedt zijn de jongeren eerder geneigd naar hem te luisteren en vinden ze zijn mening belangrijk.

JIT-begeleider: *'Sommige jongeren kunnen zelf niet goed communiceren of weten niet hoe ze dingen moeten regelen en hebben meer praktische begeleiding nodig. Andere jongeren hebben meer baat bij adviserende gesprekken.'* De JIT-begeleiders geven aan dat ze een jongere ergens heen begeleiden als hij aangeeft dat hij het moeilijk vindt of zich daar niet kan gedragen zoals hij behoort te doen. De JIT-begeleiders stimuleren jongeren wel zoveel mogelijk zelf op te lossen. Ze hebben voornamelijk individuele gesprekken tussen andere activiteiten door (bijvoorbeeld tijdens het koken, aanvragen van identiteitskaart, onderweg naar school). Dan hebben ze een ingang om bijvoorbeeld normen en waarden van jongeren te bespreken. Ook voeren ze groeps gesprekken met de jongeren waarin ze de jongeren een stelling voorleggen en iedereen zijn visie op deze stelling mag vertellen. Dan leert de jongere luisteren en inzien welke normen en waarden wel of niet handig zijn.

'Er is veel goodwill in de samenleving en daarin moet je bemiddelen, tussen de jongere en de omgeving. De jongeren weten de weg niet, soms moet je hen die wijzen of samen met hun bewandelen.' De antwoorden benoemen nog dat de acties van de JIT-begeleider ook bijdragen aan de

mate waarin jongeren hem serieus neemt. Zo ervaart een jongere die spijbelt en door de JIT-begeleider uit zijn bed gehaald wordt dat hij de JIT-begeleider niet voor de gek kan houden, waar hij dat eerst misschien wel kon.

Verwachting 8: Door eerst relationeel te werk en daarna pas instrumenteel stimuleert de JIT-begeleider de jongere tot acties

Jongere: *'Er zit wel een duidelijke lijn in de begeleiding maar we behandelen elkaar wel als vrienden. Daarom ging ik luisteren, anders had het niet gelukt. Ik geloof er meer van als hij iets tegen mij zegt, als hij beweert dat iets goed voor me is. Want hij kent mij van dag tot dag. Bij hem kan ik ook op mijn eigen tempo veranderen, het hoeft niet heel snel, de begeleiding is er toch wel.'*

De jongeren geven aan dat ze het zowel over hulpvragen als leuke dingen hebben. Doordat de JIT-begeleider geïnteresseerd is in hoe het met de jongere is en over zijn privéleven vertelt durven sommige jongeren meer te vertellen over hun eigen situatie. Alle jongeren vinden het belangrijk om eerst een dergelijke relatie op te bouwen voordat ze aan de hulpvraag beginnen.

JIT-begeleider: *'Allereerst probeer je een relatie op te bouwen, van daaruit kun je samen de hulpvraag beschrijven. Maar ook wat de jongere en ouders e.d. van jou kunnen verwachten'*

De JIT-begeleiders zeggen de jongeren zowel relationele als instrumentele begeleiding te bieden. Wel moeten eerst de praktische problemen worden opgelost en tijdens dit proces leert de JIT-begeleider de jongere beter kennen. Dan kan de JIT-begeleider eenvoudig overgaan tot het oplossen van psychische problemen. Om de jongere zover te krijgen is het volgens alle JIT-begeleiders eerst belangrijk deze relatie op te bouwen en vertrouwen te kweken. Bij hulpvragen waarin alleen een klein probleem opgelost moet worden is ook een bepaalde relatie nodig. Je moet altijd met elkaar communiceren en afspraken maken. Die afspraken zet je vervolgens ook weer instrumenteel in om bepaalde doelen bereiken.

De experts voegen hieraan toe dat het afhangt van de fase waarin een jongere zit of hij toe is aan relationele begeleiding. Hij moet verantwoordelijk met deze relatie kunnen omgaan. Zij beschrijven dat de JIT-begeleider met name bij complexere problemen eerst het vertrouwen moet winnen van een jongere en/of zijn ouders. Dat doen zij door te luisteren naar zijn behoeften en de jongere te laten merken dat hij er is voor de behoefte en noden van de jongere. Een andere expert zegt dat deze relationele kant ook grenzen heeft en de vertrouwensrelatie niet heilig moet zijn. Zodra de JIT-begeleider signaleert dat de jongere van plan is om iets te doen wat anderen schade kan aanrichten, is de JIT-begeleider verplicht in te grijpen

4.2 Problemen en sociaal kapitaal

4.2.1 Deelvraag 3: Welke problemen nemen tijdens de JIT-begeleiding af?

Zoals beschreven in de methodesectie (3.5.1 *afname problemen*) kan deze vraag niet beantwoord worden. Wel wordt beschreven welke problemen de jongeren op het moment van begeleiden hebben.

De meeste jongeren worden hoog gescoord op het probleemgebied 'school'. Opvallend is dat 'cognitieve ontwikkeling' en 'geestelijke ontwikkeling' een stuk lager in de rangorde voorkomen (plek 8 en 9). De jongeren hebben mogelijk weinig problemen op school vanwege leerproblemen voortkomend uit een slechte cognitieve of geestelijke ontwikkeling. Mogelijk slaat de hoge score op een sociaal aspect, zo is te zien dat 'relaties met vrienden en vriendinnen' op de 2^e plek staat. Daarna volgen 'financiële situatie' en 'werk' (3^e en 4^e plek). Veel jongeren hebben dan ook mogelijk grote financiële problemen. Vervolgens is vrije tijdsbesteding op de 5^e plek gescoord, wat kan samenhangen met veel verschillende gebieden (denk aan vriendschappen, plek 2, druggebruik, plek 11, 14 en 17 of delictgerelateerde onderwerpen, plek 13 en 16). Op de 'thuis/gezinssituatie' (plek 6) is ook een grote groep jongeren hoog gescoord. Ook daar is het mogelijk een sociaal probleem, aangezien de jongeren minder hoog scoren op problemen met huisvesting (plek 10), wat meer een praktisch probleem op dat gebied zou kunnen zijn. Voornamelijk druggebruik lijkt weinig voor te komen onder de jongeren (plek 11, 'softdruggebruik', plek 14, 'alcoholgebruik' en plek 17, 'harddruggebruik'). Jongeren blijken zowel hoog gescoord op criminele activiteiten (plek 7, 'in aanraking met politie en justitie') als wat lager (plek 13 vermogens/gewelddelicten). De jongeren hebben blijkbaar minder problemen die de gezondheid raken, zoals softdruggebruik, seksuele ontwikkeling, vermogens/gewelddelicten, alcoholgebruik en lichamelijke gezondheid. Harddruggebruik lijkt niet voor te komen onder deze groep jongeren

Tabel 9: Rangorde van probleemgebieden

Rangorde
1. School
2. Relaties
3. Financiële situatie
4. Werk
5. Vrije tijdsbesteding
6. Thuis/gezinssituatie
7. Politie/justitie
8. Geestelijke gezondheid
9. Cognitieve ontwikkeling

10. Huisvesting
11. Softdruggebruik
12. Seksuele ontwikkeling
13. Vermogens/gewelddelicten
14. Alcoholgebruik
15. Lichamelijke gezondheid
16. Gokken/risico's nemen
17. Harddruggebruik

4.2.2 Deelvraag 4: Over welke vormen van sociaal kapitaal beschikken de jongeren?

In tabel 10 is per hypothese weergegeven welk percentage jongeren een positief sociaal kapitaal hebben en welk percentage jongeren een negatief sociaal kapitaal. De jongeren hebben mogelijk meer positief sociaal kapitaal dan negatief. Merendeel van de jongeren heeft veel positieve contacten (54.5%). Bij de 2^e en 3^e meting blijkt dat de groep jongeren met negatief sociaal kapitaal juist groter is (aantal negatieve contacten: 63.6%, meer negatieve dan positieve contacten: 36.4%).

Bij 4, 5 en 6 is de groep jongeren met positief sociaal kapitaal weer groter (Familie en vrienden: 54.5, Waarde hechten positieve/negatieve contacten: 54.5%, buitenfamiliaire volwassenen: 63.6%).

Soort kapitaal	1. Aantal positieve contacten	2. Aantal negatieve contacten	3. Positieve of negatieve contacten	4. Aantal familie en vrienden	5. Waarde aan positief of negatieve contacten	6. Aantal buitenfamiliaire volwassenen
Negatief	5 (45.5%)	7 (63.6%)	7 (63.6%)	5 (45.5%)	5 (45.5%)	4 (36.4%)
Positief	6 (54.5%)	4 (36.4%)	4 (36.4%)	6 (54.5%)	6 (54.5%)	7 (63.6)

Tabel 6: Positief/negatief sociaal kapitaal

4.2.3 Deelvraag 5. Staat het aantal problemen in relatie met de vormen van sociaal kapitaal waarover de jongere beschikt?

Zoals beschreven in de methodesectie (3.5.2 *Kleine steekproef*) kunnen de volgende resultaten niet gegeneraliseerd of als valide beschouwd worden. Wel worden de resultaten geïnterpreteerd om te beschrijven welke relatie zich waarschijnlijk voordoet tussen het sociaal kapitaal en de omvang van problemen onder de groep jongeren.

Vorm 1: Aantal positieve/negatieve relaties

Hypothese 1: Jongeren die meer positieve contacten hebben ervaren minder problemen dan jongeren met minder positieve contacten

Tussen het aantal positieve contacten en de omvang van problemen lijkt een tegenovergestelde relatie te bestaan. In de eerste twee toetsen blijkt dat jongeren met weinig positieve contacten juist minder problemen hebben (Toets 1: 60%, toets 2: 40%) dan jongeren met veel positieve contacten (Toets 1 & 2: 33.3%). Daarnaast wijzen beide toetsen uit dat de groep jongeren met veel positieve contacten en veel problemen groter is, namelijk 66.7% dan met weinig positieve contacten (Toets 1: 40%, toets 2: 60%). De eerste relatie laat een groter verschil zien dan de 2^e relatie.

In derde blijkt de hypothese wel bevestigd te worden. Daar heeft de groep jongeren met veel positieve contacten minder problemen dan de groep met weinig positieve contacten (50% versus 40%). Ook andersom blijkt dat jongeren met weinig positieve contacten meer problemen ervaren dan jongeren met meer positieve contacten (60% vs. 50). Het verschil in percentages tussen de groepen in de bevestigende toets is iets groter dan in de ontkennende toets. Wel wordt de hypothese twee keer ontkennt en slechts één keer bevestigd.

N=11		Problemen toets 1		Problemen toets 2		Problemen toets 3	
Positieve contacten		Weinig	Veel	Weinig	Veel	Weinig	Veel
	Weinig	3 (60%)*	2 (40%)	2 (40%)	3 (60%)**	2 (40%)	3 (60%)**
	Veel	2 (33.3%)	4 (66.7%)*	2 (33.3)	4 (66.7%)*	3 (50%)	3(50%)

* Ontkenning van hypothese

** Bevestiging van hypothese

Tabel 7 positieve contacten

Hypothese 2: Een jongere met minder negatieve contacten heeft minder problemen dan een jongere met meer negatieve contacten.

Deze hypothese wordt volledig onjuist bevonden. Zoals in tabel 8 wordt weergegeven blijkt uit alle drie de toetsen dat de groep jongeren met weinig negatieve contacten juist meer problemen heeft dan de groep met veel negatieve contacten. In toets 1 en 3 zijn deze verschillen even groot, namelijk bij weinig problemen: 57.1% (veel negatieve contacten) vs. 25% (weinig negatieve contacten) en bij veel problemen: 75% (Weinig negatieve contacten) vs. 42.9% (Veel negatieve contacten). In toets 2 is de relatie tussen dit verband nog groter. Daar heeft 71.4% van de jongeren met weinig problemen veel negatieve contacten en slechts 25% weinig negatieve contacten. Onder de jongeren met veel problemen heeft 75% meer negatieve contacten en slechts 28.1% veel. Deze hypothese wordt dan ook

drie keer ontkend. Het verschil tussen de groepen is in alle drie de toetsen aardig groot. De relatie is in alle drie de toetsen dan ook redelijk sterk aanwezig.

N=11		Problemen 1		Problemen 2		Problemen 3	
Negatieve contacten	Weinig	Weinig	Veel	Weinig	Veel	Weinig	Veel
	Veel	1 (25%)	3 (75%)*	1 (25%)	3 (75%)*	1 (25%)	3 (75%)*
	4(57.1%)*	3 (42.9%)	5 (71.4%)**	2 (28.6%)	4(57.1%)*	3 (42.9%)	

* Ontkenning van hypothese

** Bevestiging van hypothese

Tabel 8: Negatieve contacten

Hypothese 3: Een jongere die in verhouding meer negatieve dan positieve contacten heeft, ervaart meer problemen dan een jongere met meer positieve dan negatieve contacten

Deze hypothese wordt deels bevestigd en deels ontkent. De groep jongeren met in verhouding meer negatieve contacten en weinig problemen (57.1%) is juist kleiner dan de groep jongeren met meer positieve dan negatieve contacten en weinig problemen (50%). Ook andersom is de groep jongeren met meer negatieve contacten en veel problemen kleiner (42.9%) dan de groep met meer positieve contacten (50%). In toets 2 en 3 blijkt de hypothese juist wel bevestigd. In toets 2 is dit verband het grootst, jongeren met meer negatieve contacten en weinig problemen bestaat uit 28.1% en de groep jongeren met meer positieve contacten en weinig problemen uit 50%. Bij de groep met veel problemen is deze verhouding 71.4%(negatief>positief) versus 50% (positief>negatief). In toets 3 is dezelfde bevestigende relatie terug te vinden. Onder de groep jongeren met weinig problemen heeft 42.9% meer negatieve contacten en een grotere groep, 50% meer positieve contacten. Van de groep jongeren met veel problemen hebben de jongeren meer negatieve contacten 57.1% dan positieve contacten 50%. Deze hypothese wordt dan ook twee keer bevestigd en één keer ontkent. Het verschil tussen de groepen in de bevestigende toetsen is groter dan het verschil tussen de ontkennende toets.

N=11		Problemen toets 1		Problemen toets 2		Problemen toets 3	
Positieve/ Negatieve contacten	Neg>Pos	Weinig	Veel	Weinig	Veel	Weinig	Veel
	Pos>Neg	4 (57.1%)*	3 (42.9%)	2 (28.6%)	5 (71.4%)**	3 (42.9%)	4 (57.1%)**
	2 (50%)	2 (50%)	2 (50%)	2 (50%)	2 (50%)	2 (50%)	

* Ontkenning van hypothese

** Bevestiging van hypothese

Tabel 9: Positieve/Negatieve contacten

Vorm 2: Vertrouwen en formaliteit

Hypothese 4: Jongeren met meer vrienden en familieleden in hun netwerk ervaren minder problemen

Deze hypothese lijkt te kloppen. In tabel 10 is af te lezen dat in toets 1 en 3 een grotere groep van de jongeren met weinig problemen ook weinig vrienden en familieleden (60%) heeft ten opzichte de jongeren met veel vrienden en familie (50%). Ook is in beide toetsen bevonden dat jongeren met weinig problemen minder vrienden en familieleden en vrienden hebben (40%) dan jongeren met veel vrienden en familie (50%). Toets 2 wijst uit dat de groep jongeren met meer vrienden en familieleden en veel problemen juist groter is (66.7%) dan de groep jongeren met weinig vrienden en familieleden. Daarnaast wijst het uit dat de groep jongeren met weinig problemen en weinig familieleden ook groter is (40%) dan de groep jongeren met weinig problemen en veel familieleden en vrienden (33.3%). De hypothese wordt dan ook in 2 gevallen bevestigd en in 1 geval ontkent. Het verschil tussen de jongeren met meer familieleden en vrienden en weinig familieleden en vrienden is niet heel groot in de twee bevestigende toetsen maar nog minder groot in de ontkennende toets.

N=11		Problemen toets 1		Problemen toets 2		Problemen toets 3	
Vrienden		Weinig	Veel	Weinig	Veel	Weinig	Veel
familieleden	Weinig	2 (40%)	3 (60%)**	2 (40%)	3 (60%)**	2 (40%)	3 (60%)**
	Veel	3 (50%)	3 (50%)	2 (33.3%)	<u>4 (66.7%)*</u>	3 (50%)	3 (50%)

* Ontkenning van hypothese

** Bevestiging van hypothese

Tabel 10: Vrienden en familieleden

Vorm 3: Normen en waarden

Hypothese 5 Jongeren die meer waarde hechten aan positieve contacten hebben minder problemen dan jongeren die waarde hechten aan negatieve contacten

Deze hypothese is volledig juist bevonden. In tabel 11 is te zien dat alle toetsen uitwijzen dat de groep jongeren die meer waarde hecht aan positieve contacten en weinig problemen heeft groter is dan de groep jongeren die meer waarde hecht aan negatieve contacten (50% vs. 40% en 50% vs. 20%). Daarnaast blijkt dat de groep jongeren die meer waarde hecht aan negatieve contacten en veel problemen ook groter is dan de groep jongeren die meer waarde hecht aan positieve contacten (80% vs. 50% en 60% vs. 40%). De hypothese wordt dan ook in alle drie de toetsen bevestigd. Het verschil tussen de groepen is in één toets sterker aanwezig dan in de andere twee toetsen.

N=11		Problemen toets 1		Problemen toets 2		Problemen toets 3	
Waarde		Weinig	Veel	Weinig	Veel	Weinig	Veel
hechten	Neg > Pos	2 (40%)	3 (60%)*	1 (20%)	4 (80%)*	2 (40%)	3 (60%)*
	Pos > Neg	3 (50%)	3 (50%)	3 (50%)	3 (50%)	3 (50%)	3 (50%)

* Bevestiging van hypothese

Tabel 11: Waarde hechten

Vorm 4: Hulpbronnen

Hypothese 6 Jongeren die meer buitenfamiliaire volwassenen kennen ervaren minder problemen.

De groep jongeren met meer buitenfamiliaire volwassenen en weinig problemen is in alle drie de toetsen groter dan de jongeren met weinig volwassen contacten buiten de familie. In de eerste toets is dit verschil het kleinst (57.1% vs. 25%), in de tweede toets iets groter (57.1% vs. 0%) en in de derde toets het grootst (71.4% vs. 0%). Dan blijkt ook de groep jongeren met weinig buitenfamiliaire volwassenen en veel problemen groter te zijn dan de relatie tussen jongeren met veel buitenfamiliaire volwassenen en veel problemen. In de eerste toets is dat 75% vs. 42.9%, in de tweede toets 100% vs. 42.9% en in de derde toets 100% vs. 28.6%. Deze hypothese wordt bevestigd en de relatie is zelfs sterk aanwezig gezien de grote verschillen in percentages.

N=11		Problemen toets 1		Problemen toets 2		Problemen toets 3	
Buitenfamiliaire volwassenen		Weinig	Veel	Weinig	Veel	Weinig	Veel
	Weinig	1 (25%)	3 (75%)	0	4 (100%)**	0	4 (100%)**
	Veel	4 (57.1%)**	3 (42.9%)	4 (57.1%)**	3 (42.9%)	5 (71.4%)**	2 (28.6%)

* Ontkenning van hypothese

** Bevestiging van hypothese

Tabel 12: Buitenfamiliaire volwassenen

5. Conclusie

In deze studie is onderzocht welke aanpak het JongerenInterventieTeam in Schiedam formuleert om het sociaal kapitaal van jongeren te vergroten. Daarnaast is bekeken welke relatie dit sociaal kapitaal heeft met de omvang van problemen. De volgende conclusie wordt getrokken.

5.1 Hoofdvraag 1: Hoe vergroot de JIT-aanpak het sociaal kapitaal van jongeren?

5.1.1 Deelvraag 1: Welke aanpak formuleert het JIT?

Het JIT formuleert haar aanpak op basis van de behoeften en talenten van een jongere. De JIT-begeleiders hanteren een actieve en ondersteunende begeleidingsstijl in het bevredigen van deze behoeften (oplossen van problemen). Tijdens dit proces waarin de JIT-begeleiders met jongeren meegaan naar instanties, stageplekken en andere moeilijke situaties, hanteren zij ook een passieve begeleidingsstijl. In gespreksvoering stimuleert de JIT-begeleider de jongere om zijn talenten (anders) in te zetten. Indien zich situaties voordoen die de jongere handelingsverlegen maakt, biedt de JIT-begeleider juist weer hulp door een voorschrijvende stijl in te zetten. Door alle tijden heen gaat hij zowel relationeel als instrumenteel te werk. De zes begeleidingsstijlen van Uyterlinde et al (2012) worden door de JIT-begeleider dan ook continu afgestemd op de situatie.

Een belangrijk onderdeel in dit proces is het (h)erkennen van het macrosysteem (subcultuur) waarin een jongere functioneert (Bronfenbrenner, 1979). Doordat de JIT-begeleider de jongere thuis en/of op school opzoekt krijgt hij zicht op de kenmerken van relaties op deze leefgebieden (Erickson & Page). Daar biedt hij de nodige begeleiding (bijvoorbeeld adviesgesprekken). Hij zoekt naar een volwassene in het netwerk van de jongere die de bereid is de jongere te steunen als de JIT-begeleiding wegvalt. Indien deze niet aanwezig is zoekt de JIT-begeleider iemand uit zijn eigen (professionele) netwerk (zoals jongerenwerker, docent).

Daarnaast probeert de JIT-begeleider onderling contact tussen de betrokken volwassenen in het netwerk van de jongere te vergroten, ofwel het mesosysteem te beïnvloeden (Bronfenbrenner, 1979). De JIT-begeleiders pleiten ervoor dat te allen tijde een open informatiestroom naar de jongere toe wordt gehanteerd. De jongeren voelen zich op die manier betrokken bij het besluitproces en dat vergroot hun vertrouwen in de JIT-begeleider.

5.1.2 Deelvraag 2: Hoe vergroten de JIT-begeleiders het sociaal kapitaal van jongeren?

De JIT-begeleider biedt zelf diverse hulpbronnen aan die van hogere kwaliteit zijn dan waar de jongere zelf over beschikt. Deze hulpbronnen zijn van hoge kwaliteit in de vorm van a) informatie: regelen van allerlei praktische zaken, b) erkende relaties: in contact brengen met positieve relaties (uit

zijn eigen netwerk), c) machts- of aanzienpositie: vergroot ook de positieve kenmerken van de netwerkleden van de jongere (Lin, 2001).

Uit deze studie blijkt dat jongeren zich gesteund voelen doordat de JIT-begeleider onvoorwaardelijk solidair met hem is (Van Acker, 2004). De jongeren vertrouwen de JIT-begeleider hierdoor en zijn bereid hem toegang te geven tot eigen informatie en netwerk. Deze informatie bestaat bijvoorbeeld uit de problemen waar een jongere tegenaan loopt of de (negatieve) contacten die hij heeft. Maar ook is hij sneller bereid om zich te laten beïnvloeden door de JIT-begeleider. De jongeren blijken het gevoel te krijgen dat de JIT-begeleider hun serieus neemt doordat hij hen helpt met het oplossen van praktische problemen. Zo geeft de jongere de JIT-begeleider een ingang om zijn gedrag te veranderen.

De JIT-begeleider zoekt in het netwerk van de jongere naar mogelijkheden om positieve kenmerken van de relatie tussen jongeren en ouders te vergroten (bijvoorbeeld door gepaste hulpverlening voor ouders te zoeken). De jongeren gaven aan dat zij hier veel baat bij hebben. Ze leren weer communiceren met ouders en afspraken maken/nakomen. Mogelijk zijn vertrouwensbanden (zoals ouders) zeer belangrijk voor de jongeren, wat overeenkomt met Colemans (1988) beschrijving. De jongeren die geen ouders (in Nederland) hebben zijn zover mogelijk in contact gebracht met een buitenfamiliaal volwassen contact. Hierdoor blijken jongeren vaak ook weer nieuwe contacten op te doen in het netwerk van de buitenfamiliaire volwassene. Blijkbaar delen buitenfamiliaire volwassenen hun erkende relaties gemakkelijk met jongeren (Stanton-Salazar, 2011; Jarret et al, 2005; Parra et al, 2002).

Ten derde vergroot de JIT-begeleider de positieve normen en waarden van jongeren. Hij legt de verbinding tussen de straatcultuur en de cultuur van instanties (zoals school, politie, gemeente etc.). Hij kent de normen en waarden in de straatcultuur en de normen en waarden van de culturen binnen instanties. Doordat de JIT-begeleider invloed kan uitoefenen op het gedrag van de jongere (Van Acker, 2004) kan hij de jongere ook stimuleren om de talenten die de jongere in zijn eigen cultuur inzet bij instanties te gebruiken. Daardoor blijken de jongeren te leren hoe ze zelf hun problemen oplossen en welke positieve normen en waarden ze het beste kunnen hanteren.

5.1.3 Beantwoording hoofdvraag 1: Hoe vergroot de JIT-aanpak het sociaal kapitaal van jongeren?

In individuele en groepsbegeleiding tracht de JIT-begeleider de normen en waarden te beïnvloeden, maar dit werkt alleen als de jongere hem hier toegang tot geeft. Deze toegang verwerft de JIT-begeleider door praktische hulp te bieden en een open informatiestroom te stimuleren tussen ouders, school, andere ketenpartners en de jongere zelf. Daardoor voelen jongeren zich ondersteund en krijgen ze vertrouwen in het proces van begeleiding. Omdat de JIT-begeleider een dergelijke onvoorwaardelijk solidaire rol aanneemt biedt de jongere hem een kans om zijn gedrag te beïnvloeden

(Van Acker, 2004). Dit kan gezien worden als een vorm van hulpbronnen uitwisselen: reciprociteit (Lin, 2001) wat voortkomt uit een hechte vertrouwensband (Coleman, 1988; Kurtz et al, 2000). De JIT-begeleider zoekt vervolgens naar een volwassen contact die bereid is onvoorwaardelijk solidair met de jongere te zijn en waar de jongere op vertrouwt en die een hoge kwaliteit van hulpbronnen ter beschikking kan stellen (Stanto-Salazar, 2011; Coleman, 1987). Doordat de JIT-begeleider het macrosysteem goed kent, de juiste nuance weet aan te brengen in begeleidingsstijlen en de jongere onvoorwaardelijk steunt zijn jongeren gebaat bij de begeleiding (Van Acker, 2004; Erickson & Page, 1997).

5.2 Hoofdvraag 2: Welke vormen van sociaal kapitaal staan in relatie met de omvang van problemen die jongeren ervaren?

5.2.1 Deelvraag 3: Welke problemen nemen tijdens de JIT-begeleiding af?

Het bleek niet mogelijk om een afname van problemen te meten. Wel is een beschrijving gedaan van de huidige problemen van jongeren. Daaruit leken de jongeren voornamelijk met sociale en financiële problemen te kampen. Dat is opvallend omdat in de interviews ook vaak terugkomt dat jongeren zich geholpen voelen zodra de JIT-begeleider hun schulden oplost. Daarnaast komen een aantal probleemgebieden die sociale problemen raken het vaakst voor (school, relaties vrienden en vriendinnen, thuissituatie).

5.2.2 Deelvraag 4: Over welke vormen van sociaal kapitaal beschikken de jongeren?

De respons was te klein om hier valide uitspraken over te doen. De beschikbare resultaten lijken uit te wijzen dat de groep jongeren met een positief sociaal kapitaal groter is dan de groep jongeren met een negatief sociaal kapitaal. Vooral de kwaliteit van hulpbronnen komt vaker voor in een positieve vorm dan een negatieve vorm. Dat komt mogelijk doordat de JIT-begeleider zelf ook is meegerekend. Zij wisselen ten slotte veel hulpbronnen met elkaar uit. Dat blijkt ook uit het feit dat de jongeren meer positief sociaal kapitaal hebben in de vorm van vertrouwensbanden. Dat hangt mogelijk samen met de uitwisseling van hulpbronnen (Kurtz et al, 2000; Coleman, 1988). Daarna blijkt ook de groep jongeren groter te zijn bij positief sociaal kapitaal zodra het om het aantal positieve contacten en de positieve normen en waarden gaat. Het tegenovergestelde wordt gevonden bij het aantal negatieve contacten waarover de jongere beschikt. Blijkbaar is het niet van groot belang hoeveel contacten een jongere heeft van negatieve of positieve aard, zolang hij er geen waarde aan hecht beïnvloed het zijn problemen niet op een ongewenste wijze (Coleman, 1988).

5.2.3 Deelvraag 5: Staat het aantal problemen in relatie met de vormen van sociaal kapitaal waarover de jongere beschikt?

Jongeren met veel buitenfamiliaire volwassen contacten lijken in deze studie meer toegang te hebben tot hulpbronnen van hoge kwaliteit (Jarret et al, 2005). Deze hulpbronnen kunnen bestaan uit informatie over positieve normen en waarden en erkende relaties: toegang tot andere positieve contacten (Lin, 2001). Dit blijkt ook uit de bevinding dat jongeren met veel positieve normen en waarden minder problemen ervaren (Coleman, 1988). Hierbij is de hoeveelheid van positieve of negatieve contacten niet van belang. Volgens Coleman komt dat voort uit de mate waarin een jongere waarde hecht aan contacten die beloningen en sancties opleggen. Als hij waarde hecht aan positieve contacten zal hij eerder dezelfde normen naleven. Het naleven van positieve normen en waarden beïnvloed ook de ontwikkeling op een gewenste manier waardoor problemen zich minder zullen voordoen. De hulpbronnen en normen en waarden waar een jongere over beschikt zijn mogelijk onafscheidelijk van het vertrouwen dat een jongere in iemand heeft (Coleman, 1988; Kelly, 2009; Owen & Johnson, 2009). Zo blijkt uit deze studie dat informele contacten met hechte vertrouwensbanden, positieve normen en waarden en wie over veel hulpbronnen beschikken de ontwikkeling van een jongere positief beïnvloeden (Kurtz et al, 2000).

5.2.4 Beantwoording hoofdvraag 2: Welke vormen van sociaal kapitaal staan in relatie met de omvang van problemen die jongeren ervaren?

De steekproef was te klein om valide uitspraken over het sociaal kapitaal van de jongeren te doen. Deze studie wijst uit dat jongeren met hechte vertrouwensbanden en veel contacten die over een hoge kwaliteit van hulpbronnen beschikken een positievere ontwikkeling doorgaan. Deze hulpbronnen bestaan uit informatie over positieve normen en waarden en toegang tot andere erkende relaties (Lin, 2001). Zo wordt geconcludeerd dat jongeren die vertrouwensbanden aangaan met contacten die over hulpbronnen van hoge kwaliteit beschikken (waaronder positieve normen en waarden) een positievere ontwikkeling doormaken.

6. Discussie

In deze studie zijn vier vormen van sociaal kapitaal en zeventien probleemgebieden onderzocht. Het is interessant om in een vervolgstudie een selectie van deze onderwerpen nader uit te werken. Nu is niet inhoudelijk ingegaan op de relatie tussen de soort problemen waar een jongere mee kampt en een vorm van sociaal kapitaal. In volgend onderzoek kan gekozen worden om clusters te maken in de probleemgebieden (bijvoorbeeld druggebruik samen te voegen) en voor elke vorm van sociaal kapitaal apart te onderzoeken hoe deze onderwerpen zich tot elkaar verhouden. Dat maakt het mogelijk om verbanden te zoeken tussen de inhoud van deelonderwerpen.

De relatie tussen de vormen van sociaal kapitaal is nu onderbelicht gebleven maar wel interessant om te verbinden in een nader onderzoek. Nu wordt bijvoorbeeld beschreven dat een jongere eerder vertrouwt op informele contacten (Coleman, 1987; Kurtz et al, 2000). Dan is opmerkelijk dat buitenfamiliaire volwassenen (doorgaans formele contacten) wel in relatie staan tot minder problemen (Stanton-Salazar, 2011). Door inzichtelijk te maken welk kenmerk een contact toegeschreven kan worden (mogelijk is de buitenfamiliaire volwassene tóch informeel) wordt inzichtelijk gemaakt hoe de vormen van sociaal zich tot elkaar verhouden. Dat brengt aan het licht of en welke kenmerken van contacten meerdere vormen van sociaal kapitaal vergroten. Aan de hand van die informatie kan dan ook bekeken worden of het JIT deze kenmerken vergroot.

In het proces van dataverzameling hebben zich een aantal complicaties voorgedaan. Ten eerste bleken de JIT-begeleiders geen ervaring te hebben met het invullen van het monitoringsysteem en de scores niet eenduidig te hanteren. De JIT-begeleiders hadden wel een training gehad over de wijze waarop zij het monitoringsysteem dienen in te vullen, maar alsnog beschouwen zij onderdelen ervan multi-interpretabel. Deze complicatie kan de resultaten uit de derde toets van de omvang van probleemgebieden hebben beïnvloed (zie 3.6.3 *Omvang van problemen*). In deze studie is gekozen om ervan uit te gaan dat het mate van problematiek gemeten kan worden op basis van de verschillen tussen 1 en 2-scores. Het kan zijn dat de JIT-begeleider score 1 heeft toegekend aan een jongere dat risico loopt op een probleemgebied of aan een jongere die weinig problemen heeft op dat gebied. Een jongere die werkloos is en 100 euro schuld heeft kan het risico lopen dat deze schuld zich uitbreidt. De JIT-begeleider kent een score 1 toe op het probleemgebied '*financiële situatie*' vanwege dit risico. Maar vergeleken met een andere jongere met 5000 euro schuld, aan wie de JIT-begeleider een 2-score toekent, heeft hij relatief gezien een 'kleiner' probleem. Zo kan de JIT-begeleider de scores (onbewust) baseren op basis van een risico tot problemen of een omvang van problemen. In de toetsing is uitgegaan van het laatste, maar als dit niet het geval was, kan een verkeerde interpretatie van resultaten hebben plaatsgevonden.

De wijze van dataverzameling is daarnaast beïnvloed door de informatievoorziening van jongeren en JIT-begeleiders. De jongeren zeiden zelf weinig tot geen gespannen of negatieve contacten te hebben. De JIT-begeleiders wisten die wel voor jongeren te benoemen. Het kan zijn dat de jongeren

niet herkennen wie een negatieve invloed heeft of dat ze dit liever niet toegeven. Op de vraag of een jongere waarde hecht aan contacten wist de JIT-begeleider niet altijd een antwoord te formuleren. De jongeren hadden dat wel duidelijk voor zichzelf. Daarom is gekozen om de indeling van positieve/gespannen/negatieve contacten uit de gesprekken met de JIT-begeleiders te gebruiken en aan wie de jongere waarde hecht is ingevuld aan de hand van de informatie van de jongere zelf. Opvallend is dat de JIT-begeleiders niet bij alle jongeren wisten aan wie de jongere waarde hecht. Volgens het ecologisch systeem van Bronfenbrenner (1979) heeft dat wel invloed op de jongere en zou het wel geanalyseerd moeten worden.

Het is mogelijk dat de resultaten van deze studie zijn beïnvloed door recente ontwikkelingen binnen de gemeente. Door de decentralisatie worden bezuinigingen doorgevoerd en zijn binnen SWS Welzijn (waar het JIT door gefinancierd wordt) ontslagen gevallen. Het is mogelijk dat onder een aantal geïnterviewden de angst (heeft) geleefd dat het JIT wegbezuinigd wordt. Dat kan ertoe hebben geleid dat zij hun antwoorden positiever formuleerden dan de werkelijkheid is. Een tweede invloedfactor van vertekende resultaten is de vertrouwensband tussen de jongeren en JIT-begeleiders. Jongeren zijn gebaat bij hun hulp en zijn daardoor eerder bereid om iets terug te geven: reciprociteit (Lin, 2001). Jongeren spreken positiever over hun JIT-begeleider als zij hem aardig vinden. In dit onderzoek zijn weinig 'negatieve' effecten van het JIT gemeten. Ondanks dat in deze studie geen effectmeting wordt gedaan is wel bekeken of de jongeren baat hebben bij de aanpak van het JIT. Over dat onderwerp is nu mogelijk minder informatie opgenomen dan zich in de werkelijkheid voordoet.

Jongerenwerk is een complex onderwerp om te onderzoeken. De effectiviteit ervan hangt af van de context waarin het functioneert. Factoren in die context, zoals de wijze waarop het JIT geïmplementeerd is, de sociale cohesie in Schiedam, de ontwikkeling van jongeren zelf, zijn allemaal van invloed op het proces van deze begeleiding (Mundy, McPherson & Fouché, 2012). Deze factoren zijn niet allemaal te benoemen en onderzoeken in deze studie maar hebben mogelijk wel invloed op de probleemgebieden en het sociaal kapitaal van een jongere. In volgend onderzoek kunnen deze factoren nader onderzocht worden. Vooral de wijze waarop de JIT-begeleider zijn eigen netwerk onderhoudt en inzet vormt een interessant onderzoeksobject. Van dit netwerk maken de JIT-begeleiders veel gebruik en het speelt een grote rol in de aanpak die het JIT formuleert.

Om het JIT in andere gemeenten in te zetten dient de organisatie voldoende bewegingsruimte te bieden aan de jongerenwerkers. De financiering moet hierop aangepast worden, de jongerenwerkers moeten voldoende tijd krijgen om in de jongeren te steken, ze moeten een plek hebben om samen te komen. Deze plek dient ook makkelijk bereikbaar voor jongeren te zijn, anders blijven jongeren weg. Een centrale, goed gelegen plek zoals het JIT in Schiedam heeft blijkt voor sommige jongeren zelfs een huiskamer te zijn. Een aantal jongeren gaven aan dat zij het gevoel hebben dat ze thuis komen als ze bij het JIT zijn. Dat heeft ook te maken met de flexibele rol die de JIT-begeleider aan kan nemen. Doordat de CAO-afspraken van JIT-begeleiders weinig grenzen opleggen kunnen zij 'naast' de jongere gaan staan, hem steunen.

7. Aanbevelingen

Voor de gemeente Schiedam is het belangrijk te weten dat het JIT een gewenste uitwerking lijkt te hebben. Jongeren geven aan gebaat te zijn bij het JongerenInterventieTeam en daar erg op hun gemak te voelen. Wel doen zich twee beperkingen voor. Het monitoringsysteem wordt niet ingevuld zoals beschreven in de methodebeschrijving (Kamerbeek, 2011). De JIT-begeleiders hanteren wel een ander papieren intakeformulier. Deze heeft de beperking dat ketenpartners geen toegang hebben tot de informatie in deze dossiers en mogelijk onvoldoende op de hoogte zijn van de jongeren die door het JIT begeleid worden. Maar ook weten de JIT-begeleiders niet welke jongeren door andere ketenpartners hoog worden gescoord op de probleemgebieden (*zie bijlage 1: probleemgebieden*). Een tweede beperking is het geringe methodisch handelen van de JIT-begeleiders. Ze behalen mede daardoor de gewenste effecten, de flexibiliteit is zoals benoemd een zeer belangrijke factor. Toch is het vastleggen van start en eind van een begeleidingstraject belangrijk voor een jongere zelf (hij ziet welke doelen hij behaald heeft) en een grote toevoeging aan data en informatie over het JIT (waar onderzoek naar gedaan kan worden). Nu wordt aanbevolen dat het JIK-registratieprogramma in een meer eenvoudige versie verschijnt, waarin enkel de probleemgebieden die de JIT-begeleiders in hun intakeformulieren hanteren worden opgenomen. De toekenning van scores moet met de JIT-begeleider worden afgestemd alvorens deze in te voeren. De JIT-begeleiders hebben zelf doorgaans goed zicht op de relevantie van probleemgebieden en scores bij hun doelgroep. Daarnaast wordt aanbevolen dat de JIT-begeleider dit aan het begin en aan het eind van het traject dient in te vullen. Het dient direct duidelijk te zijn (in het monitoringsysteem) op welke datum een jongere is ingestroomd en wanneer hij is uitgestroomd. Dit maakt het doen van onderzoek naar het JIT van hogere kwaliteit en levert mogelijk meer interessante resultaten op over de effectiviteit van het JIT.

In deze studie blijkt dat het sociaal kapitaal een belangrijke vorm van kapitaal is voor jongeren. Een belangrijke factor is wel dat degene die dit sociaal kapitaal mogelijk maakt, zelf over voldoende hulpbronnen van kwaliteit beschikt en de jongere hier toegang tot wil geven. Gelijk aan dat proces dient diegene een onvoorwaardelijke ondersteunende rol aan te nemen en de verbinding weten te leggen tussen de 'straat'cultuur en de cultuur van instanties. Dan zal een jongere bereid zijn zich te laten beïnvloeden tot ander gedrag. De meest duurzame en voor de hand liggende oplossing is vervolgens het investeren in een andere (buitenfamiliaire) volwassene die dezelfde rol aanneemt. Een jongere dient op hem/haar te vertrouwen en toegang te krijgen tot zijn leven/hulpbronnen.

In een volgend onderzoek naar soortgelijk jongerenwerk is het belangrijk om van te voren contacten te leggen in desbetreffende organisatie. Het opbouwen van een relatie met jongerenwerkers en andere betrokkenen bij het project bleek een intensief traject te zijn waar voldoende aandacht en tijd aan besteed moet worden. Een onderzoeker kan ervoor kiezen om zich meer in de praktijk van het jongerenwerk te bevinden zodat hij de wijze van dataverzameling af kan stemmen op de doelgroep en de organisatie. Dat maakt het proces van dataverzameling eenvoudiger. De leefwereld van de

onderzoeker kan ver van de leefwereld van de praktijkwereld af liggen. De onderzoeker had verwacht direct interviews af te kunnen nemen en telefoonnummers van jongeren te kunnen ontvangen. Dit bleek niet te stroken met de praktijk. Doordat de onderzoeker dit in een laat stadium ondervond, was er minder tijd om een grote groep jongeren te bereiken. Voor volgend onderzoek is het interessant om eerder contact te zoeken en houden met de jongerenwerkers zodat dit proces vereenvoudigd wordt.

In de aanpak van het JIT is de mogelijkheid om flexibel te handelen een belangrijke factor. De jongerenwerkers moeten binnen de financiële mogelijkheden vrij kunnen handelen in tijd en (werk)ruimte. Ze dienen te allen tijden de keuze gelaten of zij bereikbaar zijn, waar ze een jongere begeleiden en of ze de jongere persoonlijk leren kennen of alleen hulpverleningsvraagstukken behandelen. Wel is het van belang om bij implementatie van een dergelijke werkwijze jongerenwerkers in te zetten die hier verantwoordelijk mee omgaan. De jongerenwerkers dienen hun taken ethisch verantwoord uit te blijven voeren en hier dient met de organisatie op gereflecteerd te worden. In dit geval wordt regelmatig met een gemeentemedewerker besproken wat er allemaal speelt bij het JIT. Dat is een vorm van evaluatie die het voor gemeenten inzichtelijk maakt of het jongerenwerk verantwoord wordt ingezet en de doelen nastreeft waarvoor de interventie is opgezet.

De flexibiliteit van het JIT werkt ook door in hun methode. Bij de start van het JIT-traject wordt een papieren formulier met of door de jongere ingevuld. Deze dossiers zijn niet altijd volledig ingevuld en zijn niet digitaal geregistreerd. Aan het eind van een traject wordt zelfs helemaal niet geëvalueerd en/of geregistreerd of de jongere zijn doelen heeft behaald. De JIT-begeleider heeft geen evaluatiegesprek met de jongere maar stopt met de begeleiding als de jongere het niet meer nodig heeft of de JIT-begeleider de jongere niet (meer) kan helpen. Om inzichtelijk te maken of jongeren baat hebben bij de begeleiding van het JIT is het wel van belang deze registratie te voltooien. Ondanks dat de werkafspraken vrij behoren te zijn om de werkwijze van het JIT mogelijk te maken is voor de meting van het effect van het JIT wel een start- en eindregistratie van problemen nodig.

De JIT-begeleiders hanteren een 'open informatiestroom' wat betekent dat ze informatie met elkaar uitwisselen over de voortgang van een jongere. Deze 'open informatiestroom' draagt ertoe bij dat een jongere die in het buurthuis komt altijd geholpen kan worden. Dit is alleen mogelijk vanwege de transparantie van deze informatiestroom. De jongeren worden ervan op de hoogte gesteld en dienen bij de start van het begeleidingstraject een contract te ondertekenen waarin afspraken hierover zijn opgenomen. Het is een belangrijk onderdeel van het JIT. Indien deze werkwijze op andere plekken wordt ingevoerd moet gewaarborgd worden dat de professional dergelijke afspraken te allen tijde met de jongere bespreekt en vastlegt in een contract. Daarnaast dient de professional de jongere aan alle teamleden voor te stellen zodat hij op de hoogte is van de mensen die over deze informatie beschikken.

Om een kring van solidariteit te creëren is het nodig voor de jongerenwerkers om 'naamsbekendheid' te krijgen. Dit betekent niet dat zij zichzelf moeten promoten, maar één of meerdere jongerenwerkers moeten al bekend zijn in en met de buurt. Dit is geen voorwaarde, maar een

factor die het integreren van JIT vergemakkelijkt. Van het JIT in Schiedam was één JIT-begeleiders al jaren actief werkzaam als jongerenwerker. Hij kent de buurt, de organisaties in de buurt, andere jongerenwerkers en een groot deel van de jongeren. Daardoor heeft hij toegang tot veel informatie en hulpbronnen van anderen. Andersom kennen de hulpverleners, jongeren en andere mensen in Schiedam de JIT-begeleider en hebben vertrouwen in hem. Doordat hij een centrale rol in de buurt had is het voor de andere JIT-begeleiders ook makkelijker geweest een vertrouwensband aan te gaan met jongeren en ketenpartners. Indien het JIT ergens anders zou worden ingezet, dan is het van belang om te investeren in deze 'naamsbekendheid'.

Het mobiliseren van een kring van solidariteit vermindert mogelijk de gemeentelijke kosten omtrent probleemjongeren. Het leidt er ten slotte toe dat de jongere uiteindelijk zonder hulpverlening verder kan (De Winter & Kroneman, 2003; Kesselring, Gemmeke & Geschiere, 2010). Een jongerenwerker zoals een JIT-begeleider is laagdrempelig, relatief goedkoop en flexibel inzetbaar. De geïnterviewden gaven aan dat jongeren een lage drempel ervaren om hun problemen bij het JIT aan te kaarten. Dat zorgt ervoor dat jongeren ook minder lang met hun problemen zullen rondlopen en deze minder 'opstapelen'. Daarnaast kunnen de JIT-begeleiders flexibel te werk gaan. Ze hebben de mogelijkheid om buiten kantooruren te werken en de jongeren op te zoeken als zij daar behoefte aan hebben. Dat maakt het simpeler voor jongeren om de JIT-begeleider te bereiken. Dat blijkt een belangrijk onderdeel te zijn voor jongeren. Ze willen graag direct hulp ontvangen en een vertrouwenspersoon hebben. Door gemeentelijk beleid hier meer op in te richten worden misschien meer overbelaste jongeren geholpen.

De samenleving heeft mogelijk veel baat bij interventies als het JIT. De JIT-begeleiders hebben een informele houding naar de jongeren toe. Zoals een aantal jongeren zeggen lijkt het meer een vriendschap dan een formele relatie. De JIT-begeleider kent volgens hen ook de straatcultuur. Dat maakt het voor veel jongeren makkelijker om problemen te vertellen aan de JIT-begeleider. De JIT-begeleider legt volgens een aantal betrokkenen de verbinding tussen de leefwereld van een jongere en de samenleving. Ze zijn een schakel die onmisbaar wordt. Door de werkzame factoren van het JIT over te brengen naar andere gemeentes en organisaties kunnen meer jongeren profiteren van de voordelen die het JIT biedt. Dit kan de morele en economische schade die een land lijdt aan overbelaste jongeren verminderen (WRR, 2009).

Bronnenlijst

- Baillergeau, E. & Hoijtink, M. (2010). Youth work and 'youth at risk' in the Netherlands. *Societe et jeunesses en difficulté*, hors sérié. Geraadpleegd op 8 maart 2012 van <http://sejed.revues.org/index6647.html>
- Bassani (2006). A test of social capital theory outside of the American context: Family and school social capital and youth's math scores in Canada, Japan and the United States. *International Journal of Educational Research* (vol. 45). Pp. 380-403
- Bourdieu, P. (1985). The forms of capital. *Handbook of theory and research for the sociology of education*. pp 241-258. New York: Greenwood
- Blum, R.W. & Rinehart, P.M. (1997). *Reducing the risk: connections that make a difference in the lives of youth*. Minneapolis: University of Minnesota, Division of General Pediatrics and Adolescent Health.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: experiments by nature and design*. Cambridge: Harvard University Press
- Coleman, J.S. (1987). *Public & Private High Schools: The impact of Communities*. New York: Basic Books
- Coleman, J.S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*. (Vol. 94). Pp.95-120
- Hart, H. 't, Boeije, H. & Hox, J. (2009). *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers
- Jarret, R. L., Sullivan, P.J. & Watkins, N.D. (2005). Developing social capital through participation in organized youth programs: Qualitative insights from three programs. *Journal of community psychology*. (vol. 33). Nr. 1. pp.41-55
- Kamerbeek, S. (2011). *Methodebeschrijving Jongeren Interventie Team Schiedam*. Utrecht:
- Kelly, D. C. (2009). In preperation for adulthood. Exploring civic participation and social trust among youth minorities. *Youth & Society* (vol. 40). Nr. 4. Pp. 526-540

- Kesselring, M., Gemmeke, M. & Geschiere, M. (2010). CJG kan opvoedkundige kracht van de omgeving versterken. *Jeugd en co kennis (Vol.4)*. Nr. 3 Pp. 19-28
- Kurtz, P.D., Lindsey, E.W., Jarvis, S. & Nackerud, L. (2000). How runaway and homeless youth navigate troubled waters: The role of formal and informal helpers. *Child and adolescent social work journal (vol. 17)*. Nr. 5, pp.381- 402
- Kruiter, J. (2002). *Groningen Community schools*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen
- Lin, N. (2001). *Social capital: a theory of social structure and action*. Cambridge: Cambridge University Press
- Mundy-McPherson, S., Fouché, C. & Elliot, K. (2012). If only 'a rose by any other name would smell as sweet': a systematic review on the impact of youth work for young people. *Child Youth Care forum (vol. 41)*. Pp. 213-228
- Nicis (2010) *En... Actie! Jongeren aan boord*. Den Haag: Nicis Institute
- Owen, M.A. & Johnson, B. L. (2009). From calculating through courtship to contribution: cultivating trust among urban youth in an academic intervention program. *Educational administration quarterly. (Vol. 45)*. Nr. 2 Pp. 312-347
- Parra, G.R., DuBois, D.L., Neville, H.A. & Pugh-Lilly, A.O. (2002). Mentoring relationships for youth: investigation of a process-oriented model. *Journal of community psychology (vol. 30)*. Nr.4. pp.367-388
- Portes, A. (1998). Social capital: Its origins and applications in modern sociology. *Annual review of Sociology (vol. 24)*. Pp 1-24
- Putnam, R. D. (1995). Bowling alone: America's declining social capital. *Journal of Democracy: (vol.6)*. pp. 65-78
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American Community*. New York: Simon and Schuster
- Schellekens, J. (2009). *Monitoring van groepen jongeren*. Oosterhout: Saassolutions

- Sipman, G. (2009). Theoretische verdieping in de ecologische pedagogiek. Geraadpleegd op 10-4-2012 van <http://www.boomlemma.nl/mens-en-maatschappij/catalogus/professioneel-pedagogisch-handelen-1#extra-materiaal>
- Song, L. & Lin, N. (2009). Social capital and health inequality: evidence from Taiwan. *Journal of health and social behavior*. (vol. 50). Nr.2 Pp.149-163
- Stanton-Salazar (2011). A social capital framework for the study of institutional agents and their role in the empowerment of low-status students and youth. *Youth & Society* (vol. 43). Nr. 3. pp.1066-1109
- SWS Welzijn (2011). *De straat als front office*. Geraadpleegd op 03-02-2012, van <http://www.swswelzijn.nl/persberichten/shownw.php?id=239>
- SWS Welzijn & FlexusJeugdplein (2011). *Jaarrapportage JIT 2011*. SWS Welzijn: Schiedam
- Ultee, W.C., Arts, W.A. & Flap, H.D. (1999). *Sociologie. Vragen, uitspraken, bevindingen*. Groningen: Noordhoff Uitgevers
- Uyterlinde, M., Lub, V., De Groot, N. & Sprinkhuizen, A. (2009). *Méér dan een steuntje in de rug. Succesfactoren van coaching en mentoring onderzocht*. Utrecht: Movisie
- Van Acker, J. (2004). Netwerken van solidariteit. *Nederlands tijdschrift voor jeugdzorg*. (vol.8). nr. 3. Pp. 160-163
- Van Erp, M., Robijns, M., & Koopman, P. (1990). *Bos en Lommer; plan voor een project voor 0-18-jarigen* (SCO-rapport 242). Amsterdam: SCO.
- Van der Kooij, A., Rensen, P., Booijsink, M., Bool, M. & Van der Zwet, R. (2012). *Effectieve sociale interventies*. Utrecht: Movisie [Databank Effectieve Sociale Interventies](#)
- Van Regenmortel, T. (2002). Empowerment en maatzorg. Een krachtgerichte psychologische kijk op armoede. (pp.71-84). In J. Vranken, K. de Boyser, D. Geldof & G. van Menxel (Eds.). *Armoede en sociale uitsluiting, jaarboek 2002*. Leuven/Leusden: Acco
- Van Regenmortel, T. (2009). Empowerment als uitdagend kader voor sociale inclusie en moderne zorg. *Journal of social intervention: Theory and practice* (Vol.18). Nr. 4. pp. 22-42

Veenbaas, R., Noorda, J. & Ambaum, H. (2011). *Handboek modern jongerenwerk. Visie, methodiek en voorwaarden*. Amsterdam: VU Uitgeverij

Ward, M. (2008). *An avid program investigation: examining an intervention program within the context of social capital*. Californië: University of Southern California

Winter, M. de (2000). *Beter maatschappelijk opvoeden. Hoofdlijnen van een eigentijdse participatiepedagogiek*. Assen: Van Gorcum.

Winter, M. de & Kroneman, M. (red.) (2003). *Participatief jeugdonderzoek. Sociaal wetenschappelijk onderzoek samen met kinderen en jongeren naar beleid voor jeugd*. Assen: Van Gorcum

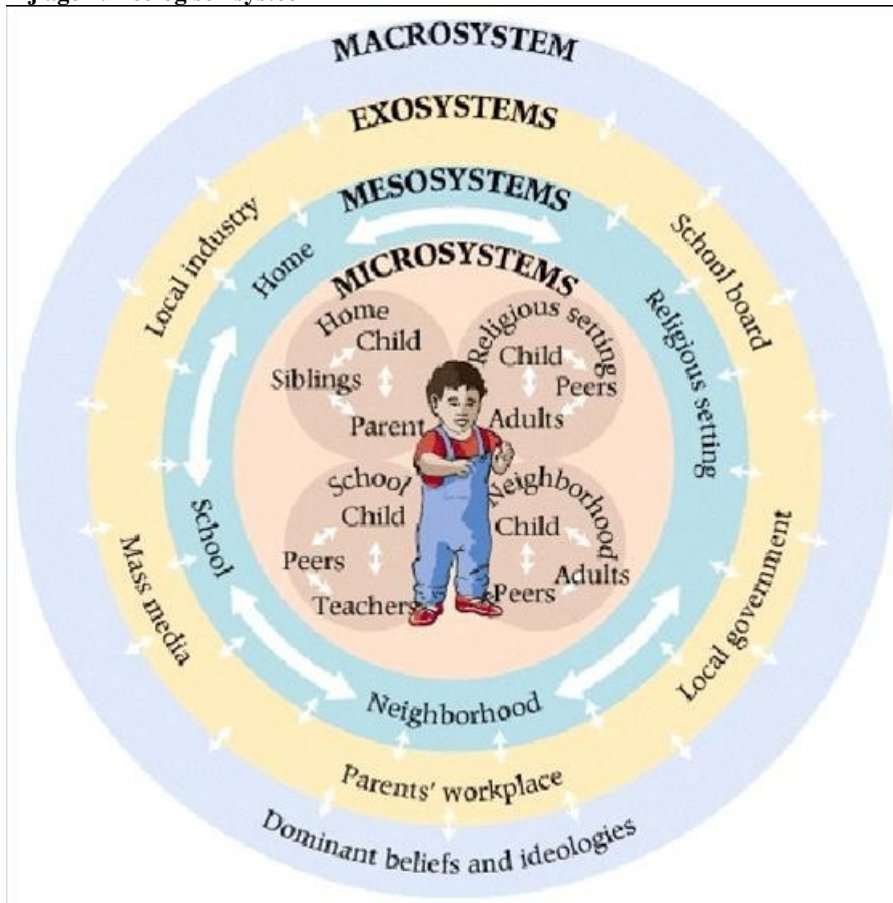
Wong, R. S. K. (2004). Social capital: a theory of social structure and action by Nan Lin. Reviewd by Raymond Sin-Kwok Wong. *Contemporary Sociology (Vol. 33) Nr. 1*. pp.24-26

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2009). *Vertrouwen in de School. Over de uitval van 'overbelaste jongeren'*. Den Haag: WRR

Bijlage 1: Probleemgebieden

17 probleemgebieden	0 = Geen probleem	1 = Risico tot problemen	2 = Aantoonbaar probleem
1. Cognitieve ontwikkeling			
2. Geestelijke ontwikkeling			
3. Thuis/gezinssituatie			
4. Relaties o.a. vrienden en vriendinnen			
5. School			
6. Seksuele ontwikkeling			
7. Huisvesting			
8. Lichamelijke gezondheid			
9. Werk			
10. Financiële situatie			
11. Alcohol /harddruggebruik			
12. Softdruggebruik			
13. harddruggebruik			
14. Vrije tijdsactiviteiten			
15. Gokken			
16. Vermogens- en/of geweldsdelicten			
17. In aanraking met politie/justitie			

Bijlage 2: Ecologisch systeem

Bijlage 3: Invullijst sociaal kapitaal

Naam jongere	Positief contact	Gespannen contact	Negatief contact	Geen contact	Aantal vrienden en familieleden	Waarde hechten aan mening	Buitenfamilievolw
Netwerkleiden							
1. Familie							
1. Vader							
2. Moeder							
3. Broers/zussen							
4. Tantes/ooms							
5. Opa's/oma's							
6. Neefjes/nichtjes							
2. Vrienden/vrije tijdscontacten							
1. Leefijdsgenoten							
2. Volwassenen							
3. School							
1. Docenten							
2. Mentoren/Schoolmaatschappelijk werkers							
3. Vrienden binnen school							
4. Ketenpartners							
1. Hulpverleners/jongerenwerkers etc.							
2. JIT-begeleiders							
Totaal							

Bijlage 3: Begeleidingsstijlen

Stijl van de begeleiding van de jongerenwerker			
Ondersteunend: De jongerenwerker beslist samen met de jongere wat er gebeurt Voorschrijvend: De jongerenwerker bepaalt wat er gebeurt			
Actief: de jongerenwerker zet (georganiseerde) activiteiten in om doelen te bereiken Passief: de jongerenwerker heeft gesprekken met de jongere om die te motiveren doelen te bereiken			
Relationeel: de jongerenwerker investeert in de relatie met jongere/omgeving Instrumenteel: de jongerenwerker is puur technisch op de beantwoording van de hulpvraag gericht			

Bijlage 4 Vragen voor jongeren

Topic: Beleving van begeleiding

Doel: Opening zoeken om overige informatie los te krijgen:

1. *Wat vind je van de begeleiding van ....?*
2. *Wat vind je er wel/niet goed aan?*
Hoe begeleidt ..... jou dan?
3. *Wat doet/zegt hij in de begeleiding?*

Topic: Begeleidingsstijlen

Doel: informatie verzamelen over verwachtingen 6 t/m 8:

4. *Hebben jullie begeleidingsgesprekken of gaan jullie samen naar mensen toe om dingen te regelen die jij nodig hebt? (Verwachting 7)*
5. *Als jij een probleem hebt zegt de JIT-begeleider dan hoe je het op moet lossen en moet je het vervolgens zelf doen of helpt hij je bij het oplossen ervan? (Verwachting 6)*
6. *Heb je het met de JIT-begeleider alleen over jouw problemen of ook over andere onderwerpen, zoals hobbys etc? (Verwachting 8)*
Hoe was dat de eerste keer toen je de JIT-begeleider sprak? (Verwachting 8)

Topic: Mensen in de omgeving van de jongere

Doel: Informatie verzamelen over verwachtingen 1 t/m 4.

7. *Zoekt hij jou wel eens thuis, op school, op straat, bij je vrienden, op andere plekken op? (Verwachting 3, 4)*
8. *Kent de JIT-begeleider mensen uit jouw omgeving? (Verwachting 1)*
9. *Heeft hij jou in het begin gevraagd om over deze mensen te vertellen? (Verwachting 2)*
10. *Heeft de JIT-begeleider in het begin contact met iemand uit jouw omgeving gehad? (Verwachting 1)*
11. *Heeft hij contact (gehad) met jouw vrienden, je ouders, mensen op jouw school, andere familieleden? (Verwachting 3)*
12. *Hoe vaak spreekt hij wie van deze mensen? (Verwachting 4)*
13. *Zoekt hij hen op of belt hij ze? (Verwachting 3)*
14. *Weet hij met wie jij wel eens problemen hebt, ruzie oid? (Verwachting 2)*
15. *Weet hij wie een positieve en negatieve invloed op jou (kunnen) hebben? (Verwachting 2)*
16. *Heeft hij het wel eens met jou over jouw vrienden en wat voor invloed zij op jou hebben? (Verwachting 2)*

Topic: Stimuleren netwerkleden

Doel: Informatie verzamelen over verwachting 5

17. *Probeert hij iets te veranderen bij jou of mensen in jouw omgeving zodat jij minder problemen hebt? (Verwachting 5)*
18. *Heeft de JIT-begeleider andere voor jou ingeschakeld zodat jouw problemen konden worden opgelost? (Verwachting 5)*

Bijlage 5 Vragen voor JIT-begeleiders

Topic: Beleving van begeleiding

Doel: Opening zoeken om overige informatie los te krijgen:

1. *Hoe begeleid jij jouw jongeren?*
2. *Wat vind je hier wel/niet goed aan?*

Topic: Begeleidingsstijlen

Doel: informatie verzamelen over verwachtingen 6 t/m 8:

1. *Probeer je de jongere te ondersteunen door samen aan de slag te gaan om zijn problemen aan te pakken of probeer je de jongere zelf actie te laten ondernemen? (Verwachting 6)*
2. *Heb je vooral gesprekken met de jongeren of ga je vaak naar dingen toe om iets voor de jongere te regelen? (Verwachting 7)*
3. *Heb je het in gesprekken met de jongeren alleen over hun problemen of hebben jullie het ook over andere onderwerpen? (Verwachting 8)*

Topic: Mensen in de omgeving van de jongere

Doel: Informatie verzamelen over verwachtingen 1 t/m 4.

4. *Neem je contact op met de mensen uit de leefwereld van een jongere? (verwachting 1)*
5. *Hoe kom je erachter welke positieve en negatieve contacten een jongere heeft? (verwachting 1)*
6. *Weet je van alle jongeren in welke groepen zij actief zijn? (verwachting 2)*
7. *Weet je ook wat die groepen kenmerkt en waar je vervolgens op moet letten bij de jongere in de begeleiding? (verwachting 2)*
8. *Heb je hierover ook contact met mensen in je eigen netwerk om te peilen hoe een jongere functioneert in andere situaties? (verwachting 1 +4)*
9. *Zoek je de jongere ook wel eens op in hun omgeving? (verwachting 3)*
10. *Ken je op alle vier de leefgebieden; familie, vrije tijd, school/werk en ketenpartners, mensen die jou informatie verschaffen over het functioneren van de jongere? (verwachting 3)*
11. *Heb je nauw contact met hun? (verwachting 4)*

Topic: Stimuleren netwerkleden

Doel: Informatie verzamelen over verwachting 5

3. *Probeert jij anderen te stimuleren om de jongere te helpen bij zijn problemen? (Verwachting 5)*
4. *Heb jij wel eens andere mensen ingeschakeld om de problemen van de jongeren op te lossen? (Verwachting 5)*
5. *Stimuleer jij de jongere om andere mensen in te schakelen? (Verwachting 5)*

Bijlage 6 Interviewvragen voor de experts

Topic: Kennis van JIT

Doel: Opening zoeken om overige informatie los te krijgen:

1. *Hoe ken je het JIT?*
2. *Wat zie je van hun begeleiding?*

Topic: Aanpak van het JIT en vergroting sociaal kapitaal

Doel: Opening zoeken om overige informatie los te krijgen:

3. *Wat is een kring van solidariteit?*
4. *Hoe creëert het JIT deze?*
5. *Welke aanpak hanteert het JIT?*
6. *Hoe zorgt een JIT-begeleider ervoor dat de jongere een netwerk om zich heen krijgt dat positief is voor zijn ontwikkeling?*
7. *Schakelt hij zelf vooral de omgeving in waar nodig of laat hij de jongere dat doen?*
8. *Met welke mensen onderhoudt hij dan contact tijdens de begeleiding?*

Topic: Begeleidingsstijlen die het JIT hanteert

Doel: Informatie over verwachtingen 6 t/m 8 ontvangen

1. *Hoe zorgt de JIT-begeleider ervoor dat de jongere de juiste mensen inschakelt? Door zelf andere mensen te benaderen of door de jongere te stimuleren deze mensen in te schakelen?*
2. *Doet hij dit door georganiseerde afspraken op te zetten of door gewoon ergens binnen te lopen/aan te kloppen?*
3. *Bespreekt de JIT-begeleider alleen over de problemen die een jongere ervaart of gaat hij ook een relationele band aan met de jongere?*
4. *Welke stijl hanteert hij bij deze activiteit?*
Hierbij wordt de expert een lijst laten zien met de verschillende stijlen waaruit hij kan kiezen welke stijlen de JIT-begeleider hanteert en daarbij om toelichting wordt gevraagd.

Bijlage 7 Frequenties en percentages ordening probleemgebieden

Ordening A*			Ordening B*			Ordening C*			
Plaats	0	1	2	Plaats	0	1 + 2	Plaats	0+1	2
1	9 (24,3%)	12 (32,4%)	16 (43,2%)	1+2	9 (24,3%)	28 (75,6%)	1	21 (56,7%)	16 (43,2%)
2	9 (24,3%)	14 (37,8%)	14 (37,8%)	1+2	9 (24,3%)	28 (75,6%)	2+3	23 (62,2%)	14 (37,8%)
3	16 (43,2%)	7 (18,9%)	14 (37,8)	3	13 (35,1%)	24 (64,8%)	2+3	24 (62,2%)	14 (37,8)
4	17 (45,9%)	8 (21,6%)	12 (32,4%)	4	14 (37,8%)	23 (61,1%)	4	25 (68,6%)	12 (32,4%)
5	13 (35,1%)	14 (37,8%)	10 (27%)	5	15 (40,2%)	22 (58,8%)	5	27 (73%)	10 (27%)
6	14 (37,8%)	14 (37,8%)	9 (24,3%)	6	16 (43,2%)	21 (56,7%)	6+7	28 (75,7%)	9 (24,3%)
7	23 (62,2%)	5 (13,5%)	9 (24,3%)	7	17 (45,9%)	20 (54%)	6+7	28 (75,7%)	9 (24,3%)
8	19 (51,4%)	10 (27%)	8 (21,6%)	8	19 (51,4%)	18 (48,6%)	8	29 (78,4%)	8 (21,6%)
9	15 (40,2%)	16 (43,2%)	6 (16,2%)	9	21 (56,8%)	16 (43,2%)	9+10	31 (84,8%)	6 (16,2%)
10	21 (56,8%)	10 (27%)	6 (16,2%)	10	22 (59,5%)	15 (40,5%)	9+10	31 (84,8%)	6 (16,2%)
11	22 (59,5%)	10 (27%)	5 (13,5%)	11	23 (62,2%)	14 (37,8%)	11	32 (87,5%)	5 (13,5%)
12	25 (67,6%)	8 (21,6%)	4 (10,8%)	12	25 (67,6%)	12 (32,4%)	12+13	33 (89,2%)	4 (10,8%)
13	28 (75,5%)	5 (13,5%)	4 (10,8%)	13	27 (73%)	10 (27%)	12+13	33 (89,2%)	4 (10,8%)
14	27 (73%)	8 (21,6%)	2 (5,4%)	14	28 (75,5%)	9 (24,2%)	14+15	35 (94,6%)	2 (5,4%)
15	29 (78,4%)	6 (16,2%)	2 (5,4%)	15	29 (78,4%)	8 (21,6%)	14+15	35 (94,6%)	2 (5,4%)
16	33 (89,2%)	3 (8,1%)	1 (2,7%)	16	33 (89,2%)	4 (10,8%)	16	36 (97,3%)	1 (2,7%)
17	0	0	0	17	0	0	17	0	0

* **Ordening A:** bepaald op basis van hoogte van percentage 2-scores en hoogte percentage 1-scores. Alle drie de scores 0, 1 en 2 zijn van elkaar onderscheiden.

* **Ordening B:** bepaald op basis van percentage van samengevoegde 1+2-scores, 0-score is apart genomen.

* **Ordening C:** bepaald op basis van percentage 2-scores, 0+1 is samengevoegd.

Bijlage 8 Berekening ordening probleemgebieden

Plaatsnummers Ordening A*	Plaatsnummers Ordening B*	Plaatsnummers Ordening C*	Gemiddeldes ordeningen	Rangorde
1	1+2	1	3.5	1 School
2	1+2	2+3	5.5	2 Relaties
3	5	2+3	7.5	3. Financiële situatie
4	6	4	14	4. Werk
6	3	6+7	15.5	5. Vrije tijdsbesteding
7	4	6+7	17.5	6. Thuis/gezinsituatie
5	9	5	19	7. Politie/justitie
10	11	9+10	20.5	8. Geestelijke gezondheid
8	8	8	24	9. Cognitieve ontwikkeling
9	10	9+10	28.5	10. Huisvesting
11	7	11	29	11. Softdruggebruik
12	12	12+13	36.5	12. Seksuele ontwikkeling
13	14	12+13	39.5	13. Vermogens/gewelddelicten
14	13	14+15	41.5	14. Alcoholgebruik
15	15	14+15	44.5	15. Lichamelijke gezondheid
16	16	16	48	16. Gokken/risico's nemen
17	17	17	51	17. Harddruggebruik

* **Ordening A:** bepaald op basis van hoogte van percentage 2-scores en hoogte percentage 1-scores. Alle drie de scores 0, 1 en 2 zijn van elkaar onderscheiden.

* **Ordening B:** bepaald op basis van percentage van samengevoegde 1+2-scores, 0-score is apart genomen.

* **Ordening C:** bepaald op basis van percentage 2-scores, 0+1 is samengevoegd

